

EEEH Dergi

Eşit, Erişilebilir, Engelsiz Hayat

Sayı: 9

Kasım 2014

Editörler: Elif Emir Öksüz, Deniz Aydemir Döke.

Yazım Denetimi: Gülcan Altun, Gamze Sofuoğlu, Pınar Yavuz.

Web Sorumlusu: Burak Sarı.

Ses Teknik Destek: Engin Albayrak.

Yayınlayan: Engelsiz Erişim Derneği.

İletişim Bilgileri:

Web: <http://eeeh.engelsizerisim.com>

E-posta: eeehdergi@gmail.com

Facebook: www.facebook.com/eeehdergi

Twitter: www.twitter.com/eeehdergi

İçindekiler

Editörden.....	3
Festival Gibi Festivalsin, Katılmak İstiyoruz	4
Erişilebilirlik Sözü	10
Koku Etkisi	21
Ortak Gerçekliğe Ayak Uydurmak	29
Engellilerin Şahitle İmtihanı	32
ABD’de Engelli Yüksek Öğrenim Öğrencisi Olmak II	36
Elif Emir Öksüz Ohio’dan Bildiriyor	41
Sakatlar Hakkında Doğru Bilinen Yarım Yamalaklar.....	45
Körlük ve Dilencilik	41

Editörden

Merhaba sevgili okuyucularımız,

Bu sayıda da yine sizlere bomba gibi bir içerik hazırladık. Ancak içeriğe geçmeden önce güzel bir haberi sizlerle paylaşmak istiyorum. Dergimizin çiçeği burnunda iki üyesi Pınar Yavuz ve Engin Albayrak bundan böyle bizlerle olacak. Onlara hoşgeldiniz diyor ve aramıza katıldıkları için teşekkür ediyoruz.

Bu sayının baskın bir teması oldu kendiliğinden, aktivizm. Önce Gamze Sofuoğlu katılamayanlar için, Boğaziçi Üniversitesi'nde bu yıl ilk kez düzenlenen Beyaz Baston Festivali'ni anlattı detaylıca. Festival tepeden tırnağa aktivizmin ta kendisi zaten. Uyarmadı demeyin, festivale katılamayanlarda bu yazı, oruçluyken yemek programı izlemiş etkisi yaratabilir. Sonra Engin Yılmaz festivalde ve başka pek çok ortamda dile gelen erişilebilirlik sözünü paylaştı bizlerle. Bu yazıyı okuyup da gelecekte bir şeylerin değişebileceğine ve bunda sizin de bir payınız olabileceğine inanmamak mümkün değil. Gülcan Altun uzun bir aradan sonra yine bir sesli betimleme yazısıyla karşımızda. Koku, Beyaz Baston Festivalinde sesli betimlemeli olarak gösterilen film olduğu için, bu sayıda özel olarak seçildi. Eylem Yurtsever “körlerin işitme duyusu çok daha gelişmiş oluyormuş” biçimindeki çarpık inancın aksine, hayatın gerçekliğine işitme kaybı olan bir kör olarak baktığı bir yazı kaleme aldı, Ortak Gerçekliğe Ayak Uydurmak. Burak Sarı'nın yazısı ise ısıtılıp ısıtılıp üç öğün önümüze konan temcit pilavı tadındaki şahit gereksinimi hakkında. Şimdi de madalyonun diğer yönüne bakalım. Bir tarafta birileri imzamızı kabul etmezken, birileri Amerika'da doktora yapmaktan bahsediyor. Deniz Aydemir Döke geçen ay kaldığı yerden süreci ve engelli öğrenci biriminin nasıl çalıştığını anlattı. Amerika'dan bir başka haber de Elif Emir Öksüz'den. Elif katıldığı NFB OHIO kongresini sizler için gözlemledi. Kongrede üç bin olmasa da yüzden fazla körle bir araya geldiğini söyleyebiliriz. İlke Çeperli bu ayki yazısında çok zor ve önemli bir misyon üstlenmiş, toplumdaki yanlış algıları değiştirmek. Son olarak yine bir konuk yazarımızı sizlere takdim ediyoruz. Merve Karakul kişisel deneyimlerinden yola çıkarak, iyi birer kör rol model olma sorumluluğumuzun altını çizmiş. Bu sayının içindeki aktivizm ruhunu yüreklendirmesi dileğiyle tek bir şeyi hatırlatmak istiyoruz; “Haklar verilmez, alınır.”

Festival Gibi Festivalsin, Katılmak İstiyoruz:15 Ekim Beyaz Baston ve Erişilebilirlik Festivali

Gamze Sofuoğlu

sofuoglugamze@gmail.com

15-16-17-18 Ekim 2014 tarihleri, Boğaziçi Üniversitesi'nde daha önceden eşi benzeri görülmemiş, GETEM ve Engelsiz Erişim Derneği işbirliğinde organize edilen bir festivalin yapıldığı, seneler sonra “Hey gidi ne günlerdi be...” diyerek hatırlayacağımız günlerdi.

Peki neler vardı 15 Ekim Beyaz Baston ve Erişilebilirlik Festivali'nde? Ne yoktu ki, film gösteriminden konsere, stand-up'tan farkındalık standlarına, yürüyüşten söyleşiye, tandem gezisine pek çok şey. Birazdan tüm bunları ayrıntılı bir şekilde anlatmaya çalışacağım; ama önce, derdimiz neydi de böyle bir festivale kalkıştık? 15 Ekim ne? Beyaz baston ne alaka? Erişilebilirlik, artık bu laf da engelsiz gibi dillere pelesenk olmaya başladı, yine ne erişilebilirliği yahu?

15 Ekim çünkü bugün önce ABD'de, sonra da başka pek çok ülkede Dünya Beyaz Baston günü olarak ilan edilmiş. Hem beyaz bastona dikkat çekmek, hem kör arkadaşım aç gözünü demek, al bastonunu çık dışarı demek, aç bastonunu çık dışarı demek; hem de ülkemizde engelli bireylere yönelik farkındalığı arttıracığına önyargıları beslemekten başka bir işe yaramayan onlarca etkinliğin, projenin, söylemin karşısında durmak ve toplumda önyargılar yerine farkındalığı arttırmaktı en büyük amacımız. İşte bu amaca giden yol da festival boyunca uğruna yeminler ettiğimiz, sözler verdiğimiz ve festivalimizin her etkinliğinin merkezine yerleştirdiğimiz erişilebilirlikten geçiyordu.

15 Ekim günü saat 12.00'de Boğaziçi Üniversitesi Kuzey Yerleşke'de GETEM'in de içinde bulunduğu binanın önünden Güney Meydan'a kadar yüründü. Güney Meydan'a gelindiğinde Özgürlüğün Ritmi'nin gösterisi başladı. Belediyeye, esnafa, şoföre selamlar gönderildi, İbretlik Marşı söylendi, Beyoğlu'nda gezildi, göz süzmek yerine yetkili ağabeylerimizle, ablalarımıza benzeyen kimselere tepkiler gösterildi. Daha sonra saat 14.00'te Sayın Halil Köseler'in engellilik

üzerine bir konuşması oldu. Engellilerin yüzemeyeceğini, makyaj yapamayacağını, hatta üstünü giyemeyeceğini düşünen lise öğrencileri, bizlerin aslında neler yapabildiğini bilerek ayrıldı bu konuşmadan. Festivalimizin amacına bundan daha uygun bir kazanım olamazdı. Sayın Halil Köseler'e festivalimizin amacına ulaşması üzerindeki bu büyük katkısından dolayı teşekkürleri borç biliriz.

16-17-18 Ekim gündüzleri farkındalık standlarımızla, akşamları da kâh konserle, kâh film gösterimiyle, kâh stand-up gösterisiyle ziyaretçilerimize keyifli anlar yaşatmaya çalıştık.

O zaman, işte farkındalık standları!

Festivalimizin en ilgi gören standlarından biri Braille standıydı. Bu standda ziyaretçilerimiz, önceden hazırladığımız Latin harflerinin kabartma daktiloda hangi tuş ya da tuşlara karşılık geldiğini gösteren tabloya bakarak diledikleri her şeyi Braille olarak yazma fırsatı buldular. İsimlerini yazanların yanında, sevdiklerine şiirler yazanlara, hafif kırgın oldukları arkadaşlarına kırgınlıklarını itiraf edenlere de rastladık. Çoğu ziyaretçinin bu standla alakalı yorumu, "Braille Alfabeti'ni duymuştum; ama uygulamalı olarak ilk kez inceleyebiliyorum." şeklinde oldu.

Bir sonraki standımız festival boyunca hiç boş kalmayan erişilebilir oyun standıydı. Bu standda, satranç, tavla, scrabble gibi eğlenceli oyunlar erişilebilir olarak ziyaretçilere sunuldu. Erişilebilir bir tavla için pulların üzerine renkleri anlayabilmek amacıyla birer işaretin, pulların koyulduğu bölmeleri hissedilebilir yapmanın; erişilebilir bir scrabble için taşların üzerine Latin harflerinin yanında Braille olarak da harfleri ve puanlarını yazmanın; satranç erişilebilirliği için ise bir renk kareyi yüksek diğer rengi alçak yapmanın ve beyaz ya da siyah taşlardan sadece bir rengine ayırt edici bir işaret koymanın yeterli olacağını göstermiş olduk.

Bir diğer stand erişilebilir matematik standıydı. Bu standda da görme engellilerin matematik çalışırken ne gibi araç gereçler kullandıkları uygulamalı olarak gösterildi. Görmeyenler matematikten anlamaz aman sormayalım, geometriyi öğrenemezler hadi muaf tutalım zihniyetine de uygulamalı bir cevap olmuştur diye umut ediyor ve sevgili ÖSYM'ye yazımın tam bu standından selamlarımı, sevgilerimi ve saygılarımı gönderiyorum. Bu zihniyette emekleri yadsınamaz, hep söyleriz ve söyleyeceğiz.

Bir sonraki standımız, dergi yazarlarımızdan Adem Ağabey'imizin Ekmek Teknesi standıydı. Stand günlerimizin ilkinde ekmek, ikincisinde ise kek yaptı Adem Ağabey bizlere. Malzemeleri ölçmek içinse ya bir bardak ya da boy boy erişilebilir ölçekler kullandı. Bu ölçeklerin tutma kısımlarında Braille olarak kaç grama karşılık geldikleri yazıyordu. Tatlı tatlı yorulmaya başladığımız ilk stand günümüzün sonlarına doğru, tüm stand alanını muazzam bir ekmek kokusu kapladı, herkes işini gücünü bırakıp ekmek kuyruğuna girdi. Tekrar, "Eyvallah Adem Ağabey, karnımızı doyurdun, ellerine sağlık!" diyoruz buralardan.

Bir sonraki standımız, yine dergi yazarlarımızdan Engin Ağabey'imizin bilişim standıydı. Engin Ağabey bu standda ziyaretçilere ekran kapalı bir şekilde Jaws'la ya da VoiceOver'la e-posta göndermek, Word belgesinde metin düzenlemek, MBraille ile yazı yazmak gibi aktiviteler yaptırdı.

Bir sonraki standımız, erişilebilir ürün standıydı. Bu standda renk tanıyıcısından sesli etiketleyiciye, su ölçerden para ölçere görme engellilerin gündelik hayatta işlerini kolaylaştıran pek çok ürün ziyaretçilere sunuldu.

Diğer standımız, yine dergi yazarlarımızdan Eylem Yurtsever'in Kokularla Dans isimli standıydı. Eylem bu standda esansları şırınga yardımıyla kâğıt bir bardağın içine karıştırarak oldukça başarılı kokular elde etti. Duyduğumuza göre yaptığı bir erkek parfümü ziyaretçiler arasında paylaşılammış ve Eylem parfümü bölerek ziyaretçilere hediye etmiş. Umuyoruz ki, ileride erişilebilir hassas teraziler de çıkar ve Eylem çok daha profesyonel olarak, kolay bir şekilde bu işle ilgilenmeye devam eder.

Bir sonraki standda ise erişilebilir oy sistemi gösterildi. Sol üst köşesinde elle hissedilebilen küçük bir işaret dışında sıradan oy pusulasından herhangi bir farkı olmayan oy pusulalarımızı, oy şablonunun içerisine yerleştirdik. Sonra da, oy şablonunda Braille olarak yazılmış stand adlarından oy vermek istediğimizi bulup yazının biraz aşağısındaki mührün sığabileceği yere gelip evet mührümüzü bastık. Şablonun Hisarüstü'ndeki bir kırtasiyede yapıldığını söyleyip şimdi de YSK'ya selamlarımızı ve kucak dolusu sevgilerimizi göndermiş olalım. Ama sizlere bir müjde de verelim, YSK yeni bir teknolojiyle görme engellilerin gizli oy kullanma haklarını

kendilerine nihayet verme üzerinde çalışmalara başlamış bulunuyor. Basitçe anlatmak gerekirse; bu sistemle artık seçmen oy pusulasını bir makinenin içerisine yerleştiriyor ve bir sentezleyici, adayları seçmenin ileri-geri tuşlarına basmasıyla okuyor, seçmen oy vermek istediği adayı duyunca “oy ver” tuşuna basıyor. İşte bu kadar! Seçmene gizli oy kullanma hakkını kullandırtmak işte bu kadar kolay.

Bir sonraki stand ise, bence festivalin en özel standlarından biri olan Maden Tetkik ve Arama (MTA) tarafından açılan standdı. Ankara’daki müzenin küçük bir örneğini bu festival için İstanbul’a getirdiler. Bu standda binlerce yıl öncesinden kalma ayak izlerinden dinazor maketlerine, binlerce yıl öncesine ait ayı kafatasından çeşitli taşlara, çeşit çeşit fosile pek çok şeyi incelemek mümkün. Evet, incelemek diyorum; çünkü söz konusu müzede her şeye dokunmak serbest. Müzenin güzelliği bununla da sınırlı değil. İncelediğiniz her şeyin Braille açıklamasını da bulabiliyorsunuz. Buradan bir kez daha festivalimize böylesine güzel bir standla katkıda buldukları için kendilerine çok çok teşekkür ediyoruz.

Bir sonraki stand gelsin, işte GETEM standı. Bu standda da ziyaretçilerimiz GETEM hakkında merak ettikleri her şeyi öğrenme fırsatı buldular ve nasıl gönüllü okuyucu olabilecekleri konusunda bilgilendirildiler.

Ve ve ve festivalimizin son standı, tandem standı! Bu stand seyyar bir stand olup, ziyaretçilerimizin yerleşke içerisinde tandem ile gezmesine olanak sağladı. Önce tandem nedir kısaca onu özetleyeyim. Tandem, iki kişinin birlikte kullandığı, çift seleli, çift pedallı ve iki kişinin gücüyle kullanılabilen bir bisiklet türü. Daha ayrıntılı bilgi için sevgili Atakan Nalbant’ın dergimizin dördüncü sayısında yayımlanan Bir Tutku Bisiklet isimli şahane yazısına bakabilirsiniz. Stand günlerimizde Boğaziçi Bisiklet Topluluğu’ndan arkadaşlarımız tandemlerde copilotlarımıza pilotluk yaptı. Hayatımda ilk kez tandeme bu festival sayesinde binmiş oldum ve tandemle gezme keyfini ileriki zamanlarda da sık sık tekrarlamayı planlıyorum. Bu festivalden sonra benim gibi planları olan insanları duyuyorum, festivalimizin böyle bir kapı açmış olmasına çok seviniyorum.

Standların ilk gününde akşam bizi sesli betimlemeli, altyazılı ve işaret dilinde bir film gösterimi bekliyordu. Sevgili Bahar Yavuz'la uzun araştırmalar, tartışmalar, izlemeler sonucunda Koku (Perfume, The Story of a Murderer) adlı filmi seştik festival için. Bu filmin sesli betimlemesi Sesli Betimleme Derneği tarafından daha önceden yapılmıştı. Ama bu güzide dernek, bu festival için filmi baştan betimledi, işaret dilini de ekledi. Film ve sesli betimlemesi hakkında daha ayrıntılı bilgi için sevgili Gülcan Altun'un bu sayıda yer alan Koku Etkisi isimli yazısını okuyabilirsiniz. Bu uzun filmin ardından ise, sesli betimleme deyince çoğumuzun aklına gelen ilk ses, Emine Kolivar bizlerleydi ve Sesli Betimleme'nin gelişiminden, sesli betimlemeye dair gelecek planlardan, sesli betimlemenin güzelliklerinden, zorluklarından bahsetti. Emine'ye söyleşi teklifimizi kabul edip festivalimize renk kattığı için, Sesli Betimleme Derneğine de Koku filmini festivalimiz için tekrar betimlemeyi teklif ettikleri için çok çok teşekkür ediyoruz.

Standların ikinci gününün akşamında bu kez bizi bir stand-up gösterisi bekliyordu, Homoibretus ve Rıfkı Tezcan İle İbreten Nameler. Gündelik hayatta engelli olmamız sebebiyle karşılaştığımız trajikomik tepkilere, İlke Çeperli ve Ali Öztürk'ün atışmaları ve Engin Yılmaz'ın itici engellisever sunucu karakteri üzerinden bu kez gülerek şahit olabilmek son derece eğlendirdi bizi. İlke ve Engin Ağabey gerçekten sinir bozucuydular. Bu da demek oluyor ki rollerini çok iyi canlandırdılar. Ali de Trakyalı şivesiyle ve samimi tepkileriyle bu itici iki karaktere karşı hiçbir zaman yalnız olmayacağımızı hatırlattı bizlere.

Ve son akşama geldik. 2006 İstanbul Mavi Martı Uluslararası Gitar Festivali kapsamında yapılan gitar yarışmasında üçüncülük ödülünü, 2014 Cemal Reşit Rey İstanbul Gitar Günleri gitar yarışmasında birincilik ödülünü alan gitar virtüözü Onur Yılmaz'ın muazzam konseri festivalimizin kapanışını yaptığımız etkinlik oldu.

İşte böyle dolu dolu bir festivaldi 15 Ekim Beyaz Baston ve Erişilebilirlik Festivali. Bu bir hazırlıktı, ileride bundan çok çok daha iyilerini yapabileceğimize dair inancım sonsuz. Biz festival boyunca, her alanda erişilebilirliğe ulaşıncaya kadar mücadelemize devam edeceğimize söz verdik. Gelin şimdi bir kez daha sözümüzü tekrar edelim.

BİR GÜN HERKESLE AYNI ANDA
ERİŞİLEBİLİR BİÇİMDE,
HER FİLMİ İZLEYİNCEYE,
HER KİTABI OKUYUNCAYA,
HER EĞİTİM KURUMUNA ENGELSİZCE GİRİNCEYE,
HER YAZILIM, DONANIM VE WEB SAYFASINI DOLU DOLU KULLANINCAYA,
HER CADDE, SOKAK VE MEKÂNI ÖZGÜRCE GEZİNCEYE,
TÜM YAŞAMI
EŞİT, ERİŞİLEBİLİR, ENGELSİZ KILINCAYA DEK,
MÜCADELEMİZE DEVAM EDECEĞİZ !!!
MÜCADELEMİZE DEVAM EDECEĞİZ!!!
MÜCADELEMİZE DEVAM EDECEĞİZ!

Yazarın notu: Festival için yaptıkları olağanüstü katkılardan ötürü öncelikle Engin Yılmaz'a ve Levent Açlan'a ve tabii ki GETEM'e ve Engelsiz Erişim Derneği'ne sonsuz teşekkürler.

Erişilebilirlik Sözü

Engin Yılmaz

engin_yilmaz@yahoo.com

Bir gün!

Herkesle aynı anda.

Erişilebilir biçimde.

Her filmi izleyinceye,

Her kitabı okuyuncaya,

Her eğitim kurumuna engelsizce girinceye,

Üretime eşit katılincaya,

Her yazılım, donanım ve web sayfasını dolu dolu kullanıncaya,

Her cadde, sokak ve mekânı özgürce gezinceye,

Tüm yaşamı eşit, erişilebilir, engelsiz kılıncaya dek,

Mücadeleye devam edeceğiz.

Merhaba değerli okurlar. Yukarıda okuduğunuz sözler, 15-18 Ekim tarihleri arasında gerçekleştirdiğimiz Beyaz Baston ve Erişilebilirlik Festivali'nin resmi sözü haline geldi desek sanırım abartıya kaçmış olmayız. Festivalin her günü, her etkinlik sonrasında bu erişilebilirlik sözünü, hem kendimize, hem kamuoyuna birlikte verdik. Bu yazıyı hazırlarken de, erişilebilirlik sözüne çalışma hayatına eşit katılım boyutunu ekleyerek son şeklini vermiş olduk.

Aslına bakarsanız, klişeleşmiş sloganlar, içi boşaltılmış yeminler çok da tarzım olan şeyler değil. Çünkü bu tür şeyler zamanla anlamından arındırılıp içi boşaltılarak şov malzemesi olarak kullanılabilir. Ancak zaman zaman da hem kendimize, hem topluma gerçekten erişilebilirliğin ne olduğunu, tam olarak ne istediğimizi anlatmak gerekiyor. Bunun için de, yüzlerce sayfa akademik makale ve kitabın yapamadığını bazı vurucu cümleler yapabiliyor. Erişilebilirlik sözü de böyle bir arayışın sonucu olarak ortaya çıktı.

Hikâye, ilk olarak haziran ayında CNN Türk'te yayınlanan Fark Yaratıcılar programına kadar dayanıyor. Bildiğiniz gibi Sabancı Vakfı tarafından belirlenen yılın fark yaratıcıları arasında

geçen yıl ben de yer almıştım sesli betimleme çalışmaları nedeniyle. İşte 2014 Haziran ayı içerisinde o yıl fark yaratan seçilen kişilerin konuk olarak katıldıkları Cüneyt Özdemir'in BeşN BirK programındaydık hep birlikte. Yaklaşık kırk beş dakika sürecek programda herkesin üç dakika civarı bir süresi vardı ve projesini anlatması gerekiyordu. Sahne önünde konuşmak, insanlara bir şeyler anlatmak çok yabancı olduğum ve zorlandığım alanlar değildir genellikle. O nedenle aşırı bir kaygı taşıyıyordum. Ama program başladığı sırada düşünmeye başlamıştım. Gerçekten ne olabilirdi ki fark yaratmak? İnsan ne yaptığında ve onu nasıl yaptığında fark yaratabilirdi? Bir yerlerden hibe bulup gösteri uğruna proje yapıyormuş gibi görünmenin ötesine nasıl geçilebilirdi? Her şeyden başka engellilik ve erişilebilirlikle ilgili anlatmak istediklerimi birkaç dakika içinde nasıl anlatabilirdim?

Program başladığında kafamda bu düşünceler vardı. Ve nihayet söz sırası bana geldi. Sesli betimleme çalışmalarını ve önemini kısaca sıraladıktan sonra konuşmamı şöyle bitirdim: “Cüneyt Bey, bir gün sizinle yan yana her filmi izlediğimizde, çıkan her kitaba birlikte eriştiğimizde, tüm eğitim kurumlarına engelsizce girdiğimizde, asıl o zaman fark yaratmış oluruz.”

Programı kaç kişi izledi, kimsenin umurunda oldu mu bu sözler bilemiyorum. Ancak bu başlangıç bir yol haritası çizmek adına kafamda bir şeylerin oluşmasını sağladı diyebilirim. Geçtiğimiz Eylül ayında bu sefer Engelsiz Bilişim Fuarı'ndaydık. Törenin açılışı hep bildiğimiz başka bir skandala sahne oluyordu. Güya bir belediye, erişilebilirlik ödülü alacaktı ve çalışmalarını sergilemek adına bir tanıtım filmi gösteriyordu tüm salona. İçinde hiç konuşma olmayan, salt görüntülerden oluşan ve betimlenmemiş bir film. Tıpkı son engelsiz üniversiteler çalıştayında yapıldığı gibi.

Bu ödül töreninde, tesadüfe bakın ki, Sesli Betimleme Derneği'nin ödülünü almak da bana kısmet oldu. İşte bu ödülü alırken, salondaki o haklı hoşnutsuz havayı dağıtmak için bir şeyler söyleme ihtiyacı hissettim ve erişilebilirlik sözünü ilk kez bu ödül töreninde vermiş olduk tüm salonla birlikte. Ancak Bir Engelsiz Erişim üretimi olan erişilebilirlik sözünün resmi olarak kullanıldığı ilk platform Beyaz Baston ve Erişilebilirlik Festivali oldu.

Hikâyesi böyle. Dedim ya bu tür sözleri klişelerden kurtarıp içini gerçekten doldurabilmek önemli diye, gelin şimdi bu sözdeki ibareleri tek tek analiz edelim ve ne demek istediğimizi daha açık ortaya koyalım.

Bir Gün Herkesle Aynı Anda, Erişilebilir Biçimde

Sözlük anlamını bir tarafa bırakırsak, erişilebilirlik, bir şeyin kişilerin farklılıklarına da yanıt verecek biçimde tasarlanması olarak nitelenebilir. Örneğin; bir tuş takımındaki 5 rakamı üzerindeki o minik noktacık, bir kör için müthiş bir erişilebilirlik sağlar ve tüm numaralara bir anda hâkim olmasına yol açar. Bir filmde bulunan altyazı, işitme engelli birinin herkesle birlikte o filmi izlemesine imkân verir. Bir otobüsteki rampa, tekerlekli sandalye kullanıcılarının toplu taşımadan faydalanmasına yardım eder. Bazen “Pilav saat altı yönünde” demektir erişilebilirlik, bazen bir bankada müşterisiyle işaret dili kullanarak konuşmak. Bazen lamba düğmelerini daha alçağa koymaktır, bazen binadaki viledayı yolun ortasına koymamak. Örnekler çoğalıp gider. Ama erişilebilirlik herkesle aynı anda, aynı hizmetlerden eşit biçimde yararlanınca bir anlam kazanır. Körlere özel bir okul yapmak, fiziksel engelliler için bir otel inşa etmek, engelliler için ayrı mezarlıklar ve parklar yapmak değildir erişilebilirlik. Asıl olan, her okulu, her oteli, her parkı, her web sayfasını, her filmi herkese hitap edecek biçimde düzenlemektir. Evrensel tasarım ilkesi de bunu ifade eder. Aksi çalışmalar kişileri ayırtırmaktan öteye gidemez. İyi niyetli bile yapılsa, kişileri ayrı alanlara hapsedecek düzenlemeler, toplumdaki genel erişilebilirliğin ve toplumsal kaynaşmanın önündeki en büyük engeldir. O yüzden biz engelli örgütleri, istemlerimizde ve taleplerimizde, yeni gettolar yaratmak yerine mevcut olanı dönüştürmek yoluna gitmek zorundayız.

Her Filmi İzleyinceye

Erişilebilirlik sözüne ilham veren sesli betimleme olduğu için her filmi ibaresini başa yerleştirdik. Sıralama, birinin diğerinden daha önemli veya önemsiz olduğunu göstermiyor. Buradaki amaç her örgütün nasıl bir vizyon izlemesi gerektiğini ortaya koymak. Ülkemizdeki rakamlara baktığımızda, her filmi erişilebilir biçimde izlemekten oldukça uzak olduğumuzu görüyoruz. İnternete şöyle bir göz attığımda karşıma şu istatistikî bilgiler çıkıyor. 2011 yılında 70’i yerli olmak üzere 288 film vizyona girmiş. Bu rakamlar 2012 yılında 61’i yerli olmak üzere 281 olmuş. 2013 yılına geldiğimizde 86 adedi yerli 321 filmle tanışmış ülkemizdeki izleyiciler.

2014 yılının ilk altı ayında da toplam 107 film gösterime girmiş ve bunların 51 tanesi yerli yapılmış. Yani 2011 yılından 2014 yılının haziran ayına dek, toplam 997 adet film gösterime girmiş görünüyor. Bunlara yalnızca festivallerde gösterilen veya yalnızca DVD'leri çıkan yapımlar dâhil değil. Peki, sesli Betimleme Derneği'nin güncel rakamlarına baktığımızda ne görüyoruz dersiniz, Olgun Yılmaz'dan aldığım son bilgilere göre şu ana dek 292 adet filmin sesli betimlemesi yapılmış. Bunların 130'a yakınında altyazı ve işaret dili de mevcut. Üç buçuk yılda vizyona giren film sayısı ile karşılaştırdığımızda nispeten fena olmayan bir manzara gibi görünse de, yapılan filmlerin yalnızca bu üç buçuk yılı kapsamadığını belirtmemiz gerekir. Bugüne kadar toplam film adedinin kaç olabileceğini düşünürsek, rakamlar ideal olmaktan çok uzak. Bunun yanında DVD'siyle aynı anda çıkabilen film sayısı iki elin parmaklarından daha az. Peki, vizyona girdiği anda sesli betimlemesi yapılan bir film var mı dersiniz, Türkiye için bunun yanıtı kocaman bir hayır maalesef. Hâlbuki Amerika ve İngiltere'de artık vizyona giren yapımlarda sesli betimleme ve altyazı seçenekleri, sıradan bir olay haline gelmiş. Dijital sinema teknolojisinin gelişmesiyle artık engelli kişiye bir telsiz kulaklık vererek herkesle aynı anda aynı filmi izlemesi rahatlıkla sağlanabiliyor. Ülkemizde ise bu altyapıyı kurabilen bir sinema yok.

İşin tiyatro boyutuna baktığımızda durum çok daha vahim bir hale geliyor. Ülkemizde iki tane deneme amaçlı yapılan tiyatro betimlemesi dışında betimlemeli veya işaret dili versiyonlu izlenebilen bir tiyatro oyunu yok bildiğimiz kadarıyla. Bir yıl içinde sahnelenen kesin oyun rakamlarına ulaşamadım ne yazık ki. Ancak Sabah Gazetesi'ndeki bir değerlendirme yazısından çıkardığım rakamlara göre 2013 yılında İstanbul'da şehir tiyatrolarında 53, devlet tiyatrolarında da 28 oyun sahnelenmiş. Haberin yazarı birkaç özel tiyatrodan da örnekler vermiş. Buna göre, 6 özel tiyatrodan da 39 farklı oyun sahnelenmiş. Tahmin edebileceğiniz gibi bunların hiçbiri sesli betimlemeli değil. Hâlbuki yurt dışında sayıları az olsa da, tiyatro oyunları, canlı canlı yine telsiz kulaklıklar yardımıyla simultane biçimde betimlenebiliyor. Hatta bazı oyun seanslarında görme engelli kişinin önceden gelerek sahneyi ve dekoru incelemesi bile sağlanabiliyor.

Gelin sesli betimleme yapılabilecek bir başka etkinliğe bakalım: Müzeler. Vikipedi'den aldığım rakamlara göre, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı 98 müze müdürlüğü ve 92 özel müze olduğunu görüyoruz. Bu müzelerde erişilebilirlik adına neler yapıldığı ise tam bir muamma. Bazı müzelerde kulaklıklar yardımıyla eserlere ait bilgilerin verildiğini biliyoruz. Ancak gerçek

anlamda sesli betimleme yapılan veya kişilerin sergilenenlere dokunmasına izin verilen kaç tane müze var, başka bir araştırma konusu. Bu konuda festivalimizde de yer alan Maden Tetkik Arama (MTA) kurumunun müzesini tebrik etmeden geçmeyelim. Burada birçok fosil, ayak izi ve benzer şeye dokunmak mümkün.

Ancak böyle istisnai örnekler olmakla birlikte, genel bir erişilebilirlikten söz etmek hiç mi hiç mümkün değil maalesef.

Sonuç olarak görsel olan her şeyin erişilebilir hale gelmesi gibi bir hedef kapsamında “Her Filmi İzleyinceye” başlığını değerlendirmemiz gerekiyor ve anlıyoruz ki, daha yapacak çok işimiz ve kat edeceğimiz çok yolumuz var.

Her Kitabı Okuyuncaya

Mayıs 2006. Engelsiz Erişim olarak Taksim ve Kadıköy’de haykırıyoruz. “Herkesle aynı anda, aynı kitabı okumak istiyoruz”. Binlerce dilekçe toplamıştık o zamanlarda. Her kitabı çıktığı anda okuyabilmek, hem Türkiye’de hem dünyada, milyonlarca mürekkep baskı erişim engeli olan kişilerin rüyası. Aslında elektronik kitabın çıkışı, körler için bilişim devrimini, bu alanda ciddi bir ilerleme yaşanmasını sağladı. Artık insanlar bir kitabı satın alıp tarayıcı ve kameralarla elektronik ortama aktarıp bilgisayarlarıyla veya mobil cihazlarıyla okuyabiliyorlar. Ama mücadele bitmedi ve bitecek gibi de görünmüyor. Türkiye İstatistik Kurumu’nun geçtiğimiz son üç yılda yayınlanan kitap sayılarına bakarsak, dağın eteklerini bile göremediğimizi daha iyi anlayabiliriz. 2011 yılında, 39 bin 247 kitap, 258 elektronik kitap (DVD, VCD, CD), bin 37 web tabanlı elektronik kitap yayınlanmış. 2012 yılında 39 bin 367 kitap, 311 elektronik kitap (DVD, VCD, CD), 2617 web tabanlı elektronik kitap için ISBN alınmış. 2013 yılının kitap oranları ise 42 bin 655 kitap, 1981 elektronik kitap (DVD, VCD, CD), 2299 web tabanlı elektronik kitap olmuş. Anlaşılacağı üzere elektronik kitap ve web tabanlı yayınlarda 1300 civarlarından 4 binlere varan bir artış var. Diğer taraftan bu üç yıl içinde 120 binden fazla esere resmi olarak engelsiz erişim yok.

Öte yandan GETEM’deki toplam eser sayısı 31 Ekim 2014 itibariyle 15 bin 528 olarak görülüyor. Bir yılda yayınlanan eser sayısının yarısı bile değil. İşin gerçeği; GETEM, TÜRGÖK, Milli Kütüphane tarzı yapılanmalar iyi niyetli çabalar olmakla birlikte, buralarla kitap erişimini

sağlamaya çalışmak 10 tonluk bir suyu çay bardağıyla boşaltma çabasından öteye gidemez. Engelli örgütleri olarak daha kurumsal çözümlerin peşinde koşmak zorundayız. Yakın zamanda çıkan derleme yasası ve yönetmeliği aslında tüm yayınevlerine çıkardıkları kitabın elektronik bir kopyasını paylaşma zorunluluğu getiriyor. Ama yasa ve yönetmeliğe ne uyan var ne de bunlara niçin uyulmuyor diye denetleyen.

Özellikle matematik, fizik gibi ders kitaplarının erişilebilirliği içler acısı durumda. Sözün özü hayata tam katılım ve tam erişim adına her mürekkep baskılı eserin engellilerin erişebileceği farklı formatlarda da üretimi için çaba harcamamız bir zorunluluk.

Her Eğitim Kurumuna Engelsizce Girinceye

Eğitim kurumlarındaki engeller, önyargılar, sen yapamazsınlar halen ciddi bariyerler olmayı sürdürüyor. Yüksek öğretim öncesi halen kaynaştırma mı ayrı okullar mı tartışması sürüp gidiyor. Kaynaştırma kaynatma eğitim haline geliyor, özel eğitim okulları bilinçli bir biçimde kaderine terk ediliyor. Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği'nin ortaya koyduğu sonuçlar gerçeği çok daha iyi gözler önüne seriyor. Eğitime erişebilen engelli oranı tüm öğrencilerin yalnızca yüzde bir buçuğu. Her 100 kişiden 2 kişi bile engelli değil yani. Engelli sayısının toplam nüfusa oranının yüzde 12 civarı olduğu düşünüldüğünde durumun vahameti çok daha iyi kavranabilecek zannımca.

İş yüksek öğretime geldiğinde rakamlar daha da vahim bir tablo ortaya koyuyor. Yüksek öğretime giden kişilerin yalnızca 10 binde 35'i engelli.

Engelli öğrencilerin bölümlere göre dağılımını içeren bir istatistiğe rastlamadım maalesef. Ancak görme engellilerin hukuk, tarih, edebiyat, uluslararası ilişkiler gibi sözel bölümlerde yığıldıklarını biliyoruz. Diğer bölümleri seçmeleri geçen seneye kadar ÖSYM kılavuzunda bile tavsiye edilmiyordu. Birileri körlüğün doğasının farklı bölümlerde okumaya engel olduğuna karar veriyordu. Buna karşı çıkanlar da gerçekçi olmamakla suçlanıyorlardı. Bilişimle uğraşan onca kör olduğu halde, halen bir bilgisayar mühendisi, bir bilgisayar programcısı, bir matematikçi, bir tıp fakültesi öğrencisi görme engelli çıkaramadık. İşitme engellilerin yüksek öğretime katılımı çok çok kısıtlı. Ders kitaplarındaki şekil ve grafiklerin erişilebilir hale getirilmesi, betimlenmesi gündem de dahi değil.

Eğitim kurumlarına engelsiz giriş, yalnızca oralarda bulunmayı içermiyor, tüm ders materyallerinin, sınavların ve gerekli şartların da erişilebilirliğini gerektiriyor. Ayrıca eğitim kurumlarında fiziksel erişilebilirlik halen ciddi bir sorun. Birçok okulda fiziksel engelliler için bırakın asansörü, tuvaletler bile bulunmuyor.

O nedenle karar mekanizmalarına bizzat engellilerin dâhil olduğu, eşit, ayrımcılıktan uzak, herkesle aynı ortamda bulunulabilen ve bireysel farklılıklara saygı duyulan eğitim ortamları için, cesurca mücadele edecek arkadaşlarımıza ihtiyacımız var.

Üretime Eşit Katılıncaya

Hiç kuşkusuz çalışma yaşamına tam ve eşit katılım olmadıkça, gerçekten eşit ve engelsiz bir hayattan söz etmek mümkün değil. Engelli kişilerin de herkes gibi hem tüketimde hem de üretimde eşit şartlarda yer alması toplumsal entegrasyonun vazgeçilmez bir unsuru ve üretime eşit katılım yalnızca kişileri bir yerde istihdam etmenin çok çok ötesinde bir olgu. Ancak bu noktadan bile baksak, onca kampanyalara, o kadar seçim yatırımlarına karşın, halen idealin oldukça uzağındayız. İş bulabilmek engelliler için ciddi bir sorun olmaya devam ediyor. Yine Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği'nin verileri bize ışık tutuyor. 2005-2013 yılları arasında iş arayan 401375 engelli bireyden yalnızca 249591 kadarı iş bulabilmiş. Üstelik bu rakamlar sadece iş arayanları kapsıyor. İş aramaya bile cesaret edemeyen, evlerinden çıkamayan kişilerin sayısını bilmiyoruz. Ayrıca bu tabloda kadınların yine ciddi bir dezavantaj içinde olduğunu gözlemliyoruz. 10 yıl içinde her 6 erkeğe karşın, bir engelli kadın iş bulabilmiş. Bütün bunların yanında, kesin bir kaynak bulamadım; fakat özel sektördeki engelli istihdamının çok daha az olduğunu biliyoruz.

Bu rakamlar bize önemli bir resim gösteriyor; ancak her şeyi anlatamıyor. Kişileri işe yerleştirmek, tüm sorunlarını çözdüğümüz anlamına gelmiyor. İstihdam sonrası yaşam ve çalışma koşulları açısından yeni araştırmalar yapmamız şart. Birçok engelli işe girdikleri halde kendi işlerini yapamıyor. Yerleştirildiği işte terfi alabilen engelli sayısı neredeyse yok denecek kadar az. Çalıştığı yerde mobbing yaşadığını belirten, çalışma arkadaşları veya amirleri tarafından dikkate alınmadığını, gizliden veya açıktan hakarete varan sataşma ve yok saymalarla karşılaştığını ifade eden birçok arkadaşımıza rastlıyoruz.

Aşağıda da göreceğimiz üzere iş yerlerinde kullanılan yazılımların birçoğu engelli erişimi açısından çok ciddi sıkıntılar taşıyor. İşyerlerinde düzenlenen hizmet içi eğitimlerde, sınavlarda ve toplantılarda engelli bireylere yer ve söz hakkı verilmeyebiliyor.

Burada şu noktayı kaçırmamak zorundayız. Bir kişiyi amme hizmeti yapmak için işe yerleştiremezsiniz. Engelli kişinin de herkesle eşit biçimde üretime katılımını sağlamamız ve bunun önündeki engelleri kaldırmamız çok önemli. O noktada da engelli kişiyi yalnızca yasal zorunluluk ve kontenjanlar sayesinde istihdam etme mantığından kurtulup, kişinin yetkinliklerine gerçek değerinin verilmesi yolunda bir vizyon değişikliğine ihtiyacımız var. Yani artık kaç kişinin istihdam edildiğinin ötesinde, kişilerin nasıl istihdam edildiklerine odaklanmak zorundayız. Bunu yaparken de, toplum ve işverenlerle mücadele verdiğimiz kadar, kendi engelini çıkar için kullanıp suiistimal eden engelli kişi ve örgütlerle de mücadele etmemiz gerekiyor.

Her Yazılım, Donanım ve Web Sayfasını Dolu Dolu Kullanıncaya

İstanbul Erişilebilirliği İzleme ve Denetleme Komisyonu sorumlusu Halis Kuralay'la minik bir telefon konuşması yaptım bu yazı hazırlığı kapsamında. Çok ilginç bir şey söyledi. Erişilebilirlik denetimleri yalnızca fiziksel erişim boyutunda yapılıyor. Yönetmelikte, bina, açık alan ve toplu taşımının erişilebilirliği konusunda denetim yapma yetkisi var. Web erişilebilirliği, yazılımların erişilebilirliği noktasında kesin bir standart ve denetim yok. Yani yetkililer erişilebilirliği TDK sözlük anlamında bile değerlendirmemiş: web sayfalarına erişim. Hâlbuki web erişilebilirliği noktasında Web Accessibility Initiative tarafından ortaya konmuş gayet somut standartlar var. www.w3.org/wai adresinde web sayfalarının erişilebilirliğiyle ilgili sürekli güncellemeler yapılıyor ve bilgiler veriliyor. Maalesef bu uluslararası standartların güncellenen son sürümünün resmi bir Türkçe çevirisi dahi yok. Bunu geçtik, her web tasarımcısının bilmesi gereken temel web standartları olduğu halde, Türkiye'de telekomünikasyon şirketleri ve bazı bankalar dışında uygulayanı pek yok. Halen TC kimlik numaramızı bile güvenlik kodu olmaksızın öğrenmek mümkün değil.

Diğer taraftan Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı'nda günlük kullanılan yazılımların erişilebilirliği çok çok zayıf ve ekran okuyucularla uyumu çok düşük

düzeyde. Yazılımların erişilebilir olması, istihdamın sağlanması ve verimli iş gücü açısından da kritik öneme sahip bir husus. Ancak bu noktada, daha standartları ortaya koyup denetleyebilmiş değiliz.

İşin donanım boyutu da gitgide daha ciddi bir sorun olmaya başlıyor. Her geçen gün, çamaşır makinesi, ocak tarzı beyaz eşyalarda dokunmatik kullanım artmaya başladı. Bir tek evlerde mi, hayır. İş yerlerinde fotokopi makinelerinden santral sistemlerine, donanımlarda dokunmatik tasarımlar hızla artıyor. Bu tarz dokunmatik cihazlarda erişilebilirlik sifıra yakın. O nedenle donanım boyutunda da standart bir erişilebilirliğin sağlanması, böyle eşyaların akıllı telefonlarla yönetilebilir olması gibi çözümler konusunda engelli kamuoyunun harcadığı çabayı arttırması her geçen gün daha ciddi bir gereksinim haline geliyor. Konuyla ilgili bu sene yapılan Engelsiz Bilişim kongresinde Engin Albayrak'ın Donanımlara Engelsiz Erişim standartları başlıklı çok güzel bir sunusu oldu. Bu sunuma göre, tüm donanımların takip edebileceği ve akıllı telefonlarca kontrol edilebilen bir standart geliştirilirse ve tüm donanımlar bu standarda göre üretilirse, donanım erişilebilirliğinde önemli bir adım atılabileceği öneriliyordu. Bugün için bir hayal. Ama engelsiz erişimin ana sloganının da “Hayaller Yaklaşmakta Olan Gerçeklerin Gölgelelidir” olduğundan yola çıktığımızda tüm donanımları erişilebilir yapabilecek standartların oluşturulması, doğru bir çaba harcandığında aslında o kadar da ütöpik değil. Önemli olan yazılım ve donanım erişilebilirliğinin ciddi bir sorun olduğunu kavrayıp ona göre aksiyon alabilmek.

Her Cadde, Sokak ve Mekânı Özgürce Gezinceye

Erişim deyince nedense tek anlaşılan konu fiziksel erişim. Denetimler ve uzatmalar da bu bağlamda yapılıyor. Bir nebze sonuç da veriyor bunlar. Sesli anons yapan otobüslerdeki artış, kılavuz izlerin yaygınlaşması gibi sonuçları son 10 yıl içinde görebildik. Ama Toplumsal Haklar ve Araştırmalar derneğinin rakamlarına kulak verdiğimizde bambaşka bir tablo çıkacak karşımıza. Bilgi edinme kanunu çerçevesinde alınan bilgilere göre 61 ilde hizmet veren 12417 toplu taşıma aracının yalnızca yüzde 33'ünde fiziksel engelliler için rampa, yüzde 7'sinde sesli anons sistemi ve yüzde 6'sında işitme engelliler için bilgilendirme ekranı bulunuyor. Cadde ve sokaklarda da durum bundan farklı değil. 51 ildeki 11538 cadde ve sokağın yalnızca yüzde 16'sında rampa, yüzde 3'ünde hissedilebilir zemin ve yüzde 2'sinde sesli sinyalizasyon

bulunuyormuş. Yani cadde ve sokakların erişilebilirliği tıpkı kitap ve filmlerde olduğu gibi işin daha çok başında.

Ayrıca hava alanı, alışveriş merkezi, otel ve hastane gibi kapalı alanlardaki erişilebilirlik konusunda uzun ve yorucu bir mücadele bizleri bekliyor. Bu noktada da bir vizyon değişikliğine ihtiyacımız var aslına bakarsanız. Genellikle fiziksel erişim ulaşılabilirlik olarak ele alınır ve burada belirlenen standartlar daha çok fiziksel erişimi kapsar. Rampa, asansör, engelli tuvaleti, kapı girişleri, kılavuz izler vs. Halbuki, artık ulaşılabilirlikte bilgi edinmeyi de mücadelemizin tam göbeğine koymak zorundayız. Gittiğimiz bir yerdeki tabelalar, etiketler, afişler, hava alanlarındaki çıkış kapıları, lokantalardaki menüler ve sayısı arttırılabilecek birçok örnek. Yani mekân erişimi salt bir yere fiziksel olarak ulaşabilmekten çok ulaşılan yerde nitelikli biçimde istenileni yapmaktan geçiyor ve ulaşılabilirliği bilgi edinmekten bağımsız düşünemeyiz. Bu yüzden, mekânsal ulaşılabilirlikteki kodlarımızı ve mücadele alanımızı yeniden tanımlamamız ve genişletmemiz gerekli.

Sonuç

Yukarıdaki verileri kötümser veya iç karartıcı olmak için yazmadım. Sizleri umutsuzluğa sürüklemek için de değil. Aksine, ortaya somut bir resim koymak için belirttim bunları. Bir yol haritası çizebilmek için.

Engelsiz Erişim olarak erişilebilirlik sözünü verdik, çünkü bu söz gelecekteki mücadele alanlarımızı belirleyecek.

Hep birlikte söz veriyoruz:

Tüm yaşamı eşit, erişilebilir, engelsiz kılıncaya dek mücadele etmeye devam edeceğiz.

Siz de bize katılmak ister misiniz?

Kaynakça

Albayrak, M. E. (2014, 11 07). *Elektronik Aygıtlar İçin "Engelsiz Erişim" (EE) Standardı*. 11 08, 2014 tarihinde Engelsiz Erişim Derneği:
<http://www.engelsizerisim.com////////yazilar.php?oku=1&bolum=6&id=755> adresinden alındı

GETEM. (2014, 10 31). *GETEM E-Kütüphane Tam Katalog Araması*. 10 31, 2014 tarihinde GETEM:

<http://www.getem.boun.edu.tr//catalogArama.asp?ProductNew=Hepsi&eserAdi=&yazar=&cevirmen=&eserTuru=Hepsi&alttur=Hepsi&dil=Hepsi&seslendiren=&yayinevi=&alindigikurum=Hepsi&konusu=&Keywords=> adresinden alındı

İlker, G. (2014, 07 06). *Bu yıl en çok Poyrazoğlu'nun oyunu 'Asi Kuş' izlendi.* 10 31, 2014 tarihinde Sabah Gazetesi: <http://www.sabah.com.tr/gunaydin/kultursanat/2013/07/06/bu-yil-en-cok-poyrazoglunun-oyunu-asi-kus-izlendi> adresinden alındı

Sesli Betimleme Derneği. (2014, 10). *Sebeder Film Arşivi.* 10 31, 2014 tarihinde seslibetimlemederneği.com: <http://www.seslibetimlemederneği.com/arsiv.php> adresinden alındı

Toplumsal Haklar Ve Araştırmalar Derneği. (tarih yok). *Engelli Haklarında Düşündüren Tablo.* 10 31, 2014 tarihinde youtube: https://www.youtube.com/watch?v=N5_qAhn-8yI adresinden alındı

Türk Dil Kurumu. (tarih yok). *Erişilebilirlik.* 10 31, 2014 tarihinde TDK: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5453fee2047b21.11546306 adresinden alındı

(2014). *Türkiye Film Sektörü 2013-2014 Özet Raporu.* iksftp.com.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2012, 03 30). *Türkiye İstatistik Kurumu, Uluslararası Standart Kitap Numarası (ISBN) İstatistikleri, 2011.* 31 10, 2014 tarihinde TÜİK: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10784> adresinden alındı

Türkiye İstatistik Kurumu. (2013, 04 18). *Türkiye İstatistik Kurumu, Uluslararası Standart Kitap Numarası (ISBN) İstatistikleri, 2012.* 10 31, 2014 tarihinde TÜİK: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13486> adresinden alındı

Türkiye İstatistik Kurumu. (2014, 04 18). *Türkiye İstatistik Kurumu, Uluslararası Standart Kitap Numarası (ISBN) İstatistikleri, 2013.* 10 31, 2014 tarihinde TÜİK: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16120> adresinden alındı

Türkiye'deki müzeler listesi. (tarih yok). 10 31, 2014 tarihinde Vikipedi: http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye'deki_m%C3%BCzeler_listesi adresinden alındı

Koku Etkisi

Gülcan Altun

guleycane@gmail.com

Bir ay aradan sonra tekrar merhaba sevgili okuyucular. Bu yazımda özüme dönüyor ve sizlerle bir film betimlemesi üzerine gözlemediklerimi paylaşmak istiyorum.

Filme direkt geçmeden önce, geçtiğimiz ay Engelsiz Erişim Derneği'nce Boğaziçi Üniversitesi ev sahipliğinde yapılan Beyaz Baston Festivali hakkında hissettiklerimi söylemek istiyorum. Zaten değerlendireceğimiz film de bu festivalde yeni betimlemesiyle ilk kez izleyiciyle buluştu. Bu festival, bilmiyorum başka örneği var mıdır ama, bizim elimizle, bizim tarafımızdan, bütünüyle bizden, her ne kadar katılımcısı olamasam da çok güzel bir festivaldi. Festivalin okuduğum programı bile beni heyecanlandırmaya yetti ve İstanbul'da olmadığımı, olmadığımı lanet ettim. Emeği geçen herkese, özellikle Engin Yılmaz'a, Levent Açlan'a ve Gamze Sofuoğlu'na sonsuz teşekkürler.

Filme gelince, yıllar önce bir kitap olarak adını bir paylaşım platformunda duyduğumda, MP3 formatlı seslendirilmiş halindeki kedi sesi ve teknik kaydın kötülüğüyle dikkatimi çekti. Hem kitabı hem kaydı merak ettiğimden GETEM'den aldım ve okudum. Olumsuz yorumda bulunan arkadaş son derece haklıydı. O zamanın teknik olanaklarına göre de olsa sesteki ya da kayıttaki kalitesizlik ayrı, kayıt yapılan ortamın yetersizliği çok belirgindi. Bununla birlikte okuyucunun sesindeki sıkıcı bir ders kitabını okur havası son derece rahatsızlık veriyordu dinlerken. Tüm bunların dışında kitap ve kurgusu beni hayran bırakmıştı. Kitabın yazarının düşünce tarzı ve bakış açısı günlerce içimde tuhaf bir hisle dolaşmama yol açmıştı. İşte tam burada unutmadan bir noktaya parmak basmak isterim. Kitaplara sesleriyle can verenlere saygı duyuyorum kuşkusuz; ama inanın ses tonu ve okuyuş tarzı bir kitabın anlaşılabilirliğini o kadar etkiliyor ki tahmin bile edemezsiniz. Bunu anlamak için hiç bilmediğiniz bir kitabı salt sesli okunmuş haliyle dinleyip anlamalısınız. Sırf okuyucusu yüzünden çok nitelikli bir kitabı anlayamayan eminim çok arkadaşımız vardır, kendimden biliyorum.

Ben gene gevezeliğe daldım ve kitabın adını söylemedim değil mi? Kitabın ve dolayısıyla filmin adı Koku! Koku, Bir Katilin Hikâyesi.

Film Hakkında Kısa Bilgi:

İnternette yaptığım araştırmalardan film hakkında edindiğim kimi bilgiler şu şekilde: Ünlü yazar Patrick Süskind'in eserinden uyarlanan filmin senaristleri: Andrew Birkin, Bernd Eichinger, Tom Tykwer. Tom Tykwer aynı zamanda filmin yönetmenliğini de üstlenmiş. Filmi Alexander Berner kurgulamış. Eylül 2006'da Almanya, İspanya, Fransa ortak yapımıyla hazırlanan film, Türkiye'de Şubat 2007'de gösterime girmiş. Ben Whishaw, Dustin Hoffman, Alan Rickman, Rachel Hurd-Wood filmde rol alan oyuncularından sadece dördü. Dram, gerilim ve fantastik türlerinde ifade edilen film 147 dakika sürmekte.

Seslerinden insanların yüz şekilleri, ifade tarzları gibi kimi ayrıntıları aşağı yukarı tahmin edebilen biri olarak, filmin orijinal seslerini duymadığımız için oyuncuların rol yetenekleri hakkında bir şey söylemek mümkün değil. Ancak ben genelde filmlerin Türkçe dublajlarını beğenirim. Nedense bu filmin dublajı biraz yavan geldi. Fakat tüm bunların dışında filmin müziği harikaydı. Filmin akıcılığı, romandan tanışık olmama karşın gerilimli havasının dışında müzik, ayrıca dikkatini çekiyor insanın. Bu sebeple filmin müziklerine imzasını atanları ayrıca bildirmek istiyorum. Müzik: Tom Tykwer, Johnny Klimek, Reinhold Heil'a ait olarak gösterilmekte Vikipedi'de.

Filmin konusu, koku ile var olan Jean Baptiste Grenouille'nin trajedisini anlatmaktadır. Kahramanımız Jean Baptiste Grenouille, son derece ilginç bir karakter ve olağanüstü bir koku algısı olan birisidir. Çok küçük yaşlardayken koku alma yetisini fark eder ve öyle ki hayatını aldığı kokularla yönlendirir. Bir gün kendi ten kokusunun olmadığını fark eder. Diğer bir taraftan Grenouille'nin koku almak dışında insani hiçbir yetisi gelişmemiştir. Her şeyin ama her şeyin kokusunu elde etmek ve elde ettiği kokuları saklamak tek amacı haline gelir zamanla. Bir gün bir genç kızın kokusunu fark eder ve büyülenir. Bu genç kız onun için kokudan başka bir anlam ifade etmemektedir. Bundan sonra tüm hayali bu büyüleyici kokuyu hapsetmek ve tüm dünyayı etkisi altına alacak parfümü üretmektir. Onun tek amacı ürettiği bu kokuyla var olmaktır. Bu amaç için her şeyi yapacaktır. On dört tane genç kızı öldürmek dâhil. Paris'te balıkçı bir kadın

tarafından tezgâh arkasında, çöplerin arasında dünyaya getirilir. Diğer kardeşleri gibi öldü sanılarak çöpler arasına bırakılır; ama o yaşar ve bir yetimhanede yaşamını sürdürür. Film aynı zamanda olayların geçtiği 18. yüzyıl Fransa'sına da ışık tutmakta. O dönem insanların içinde yaşadıkları sefalet gözler önüne serilmektedir.

Sesli Betimlemeler Üzerine:

Sesli betimlemeler diyorum dikkat ederseniz, çoğul ifade kullanıyorum. Çünkü söz konusu film iki kere betimlendi. İki ayrı sesli betimlemeli Koku'muz var. Neden mi? Birinci filmin betimleme metin yazarı ve seslendirmeni Sayın Çiğdem Banu Yeşilirmak, yazımın başında sözünü ettiğim Beyaz Baston Festivali kapsamında sesli betimlemeli film gösteriminde Koku filmi seçildiğinde, birincisini yeterli görmemiş ve kendini aşarak tekrar filmi betimlemiş. Yalnız ikinci filmi kendisi değil, Emine Kolivar seslendirmiş. Bununla beraber ikinci filmin altyazı ve işaret dili düzenlemeleri mevcut. Ben her iki filmi de sizler için dinledim ve ikisinin de betimleme özelliklerinden söz edeceğim. Bu sayede sesli betimlemelerde değişim ve gelişimi de karşılaştırmış olacağız. Zira bizim ülkemiz için 2006 yılında başlayan sesli betimleme maratonu çok şükür bu gün hızla ilerliyor ve kapsamını genişletiyor. Elbette hala yeterli değil. Her bir film aynı zamanda sesli betimlemesiyle birlikte gösterime girene değin mücadeleye devam sloganımızın bir kez daha altını çiziyor ve kaldığımız yerden konumuza devam ediyorum.

Koku'nun betimlenmiş ilk hali Temmuz 2013'te GETEM'e yüklenmiş, yani Türkiye'de gösterime girdikten altı yıl sonra. Anlayacağınız görme engelli izleyici bu filmi tam anlamıyla seyredip yorum yapabileceği zaman, film tozlu raflardaki yerini çoktan almıştı bile. Neyse gelelim biz filmin sesli betimlemeleri üzerine söyleşmeye.

İlk versiyon Koku'da genel çerçevede anlatı açık ve anlaşılır. Betimlenen bölümlerde sahneler ve ifadeler çok doğru seçilmiş. Ancak ayrıntılar atlanmış. Yer bildirimleri, mekân ayrıntıları ve oyuncuların tasvirleri yetersiz ikincisine kıyasla. Bu durum yeni betimlenmiş versiyonda dikkate alınmış. Sahneler çok daha belirgin ifade edildiğinden olanı biteni daha doğru kavlıyor kör seyirci.

Özellikle belirtmek istediğim bir nokta var ki, Grenouille filmin hemen hemen tamamında kendini sözlerle ifade eden bir kahraman olmadığından, hal ve hareketleri ve yüz ifadeleri, bakışlarıyla çok güzel tanımlanmış betimlemelerin ikisinde de. Bundan ötürü bizatihi teşekkürlerimi sunuyorum. Fakat ikincide çok daha ayrıntılı anlatılmış. Birincisinden farklı olarak her an, her ifade bildirilmekte.

Bunun yanı sıra söylemek istediğim birkaç şey var dikkatimi çeken. İlk olarak birincide sesli betimlenen bölümler gürültü arasında kayboluyor ve güçlkle anlaşılabilir. Özellikle filmin başlangıcındaki toplanmış insanlar anlatılırken onlarla ilgili bir şey söyleniyor; ama gürültüde duyulmuyor. Ben iki-üç kez geri almama karşın ne dendiğini tam olarak anlayamadım. İkinci seslendirme de böyle bir sorun bulunmuyor.

İlk versiyon sesli betimlemede toplanmış insanların nefretlerini haykırdıklarının söylenmesine niye gerek duyulmuş anlamadım. Bunu zaten insanların bağır çağır ifadelerinden kör izleyici de fark edebiliyor. Bu gereksiz söylem ikinci betimlemede tekrarlanmamış neyse ki.

Bununla birlikte filmdeki kimi ayrıntılar ilk betimlemede gözden kaçmış sanırım. Filmin bütünü düşünüldüğünde çok önemli olmayan ayrıntılar; ama örneğin ben bilmek isterdim. Mesela anlatıcının giriş bölümünü ifade ettiği ilk başlardaki sahnelerden birinde, Paris'in o zamanların en pis kokan kenti olduğunun anlatıldığı bölümde, birisi girip "Bir tane daha getireyim.", der ve yere bir şey bırakıldığının sesi gelir. Bence önemsiz bir ayrıntı olmasına karşın bu şey betimlenebilirdi.

İkinci de bu dikkatlerden kaçmamış ve ayrıntısıyla anlatılmış. O ses tezgâha boşaltılan kasadan geliyormuş.

Yine birinci de doğum sahnesinde kadının çığlıklarının neden olduğunu benim gibi daha önce hikâyenin kitabını okumuş ya da izlemeden önce film üzerine araştırma yapmamış kişilerce anlayamaması muhtemel olabilir. Bu hususta betimlenmeliydi bence. Söz konusu sahneden hemen sonra anlatıcı, "bu annesinin beşinci doğumuydu" diyerek açıklasa da sesli betimleme

tarafından sahne esnasında ifade edilmesi daha uygun düşer. İkincide bu hususta önemsenmiş ve en ince noktasına kadar tüm sahne açıklanmış.

Kahramanın ilk kez genç kız kokusunu fark edip kızın peşine düşme sahnesi her iki versiyonda da tüm ayrıntılarıyla çok anlaşılır bir şekilde verilmiş. Ancak ikinci de mekân tasvirleriyle daha sürükleyici bir şekilde bürünmüş.

Hemen sonrasında ise sanırım Grenouille'nin patronu habersizce bir anda ortadan kaybolduğu için onu dövüyor. Bu durum ilk betimlemede söylenmemiş. Ben bunu adamın birinin "bir daha bunu yaparsan seni öldürürüm" söyleminden anlıyorum. Betimleme de en azından "patronu Grenouille'yi dövüyor," denilebilirdi. Denmiş, ikinci versiyonda bu durum açıklanıyor.

Daha öncede belirttiğim gibi birincide genel anlamda sahnelerin tanımlanması ve ifadeler çok iyi; ancak küçük ayrıntılar dikkatten kaçmış ya da önemsenmemiş anladığım kadarıyla. Bu nedenle bazı bölümler boşlukta kalmış. Örneğin; Laura'nın doğum gününde Markiz'in ona ne hediye ettiği söylenmemiş. Çok güzel bir şey olduğunu herkesin hayranlık dolu seslerinden anlayabiliyoruz; ama nedir o çok güzel olan şey bilmiyoruz. İkinci versiyonda olay netleşiyor kafamızda. Armağanın ne olduğunun yanı sıra, doğum günü partisi ve davetliler hakkında da birinci betimlemeden çok daha fazla şeyi öğreniyoruz. Dolayısıyla sahneyi tüm ayrıntılarıyla kavrayabiliyoruz. Laf aramızda Markiz'in hediyesi, elışı, elmas tasma bir gerdanlıkmış.

Birinci betimlemenin atladığı pek çok ayrıntıdan biri daha var ki, ben ilk olarak filmi o versiyondan izlerken, acaba gürültü arasında duymadım mı diye birkaç kez filmi geri almama karşın o bölümün betimlenmediğini anladım ve şaşırdım; çünkü orada belirgin bir şey vardı ve bunu kör izleyici anlayamıyordu hiçbir şekilde. Sahnede şehir halkı, özellikle kadınlar, birini dövüyorlardı. Konuşmalardan bu bariz biçimde anlaşılıyordu; ama dövülen kimdi anlayamıyordu. İkinci betimleme ile bu sahne de açıklığa kavuşturulmuştu. Ölen kızların bulunan cesetlerinin saçları kazınmış olduğundan perukçudan şüphelenip onu dövüyorlarmış meğerse.

Başka bir sahnede, şehir halkının katilin yakalanmasına sevinmesi sebebiyle düzenlenen eğlencelerde dans eden Loura'yı babası hışımına götürürken kızın karşı koymasına üzerine şıllak diye

bir ses gelir. Ancak bu sesin neden geldiği filmin akışı uygun olduğu halde betimlemede bildirilmemiş. Ben babasının ona tokat attığını varsaydım. Ancak sadece varsayabildim. Doğru varsaymışım. Bunu yeni versiyonu izleyince öğrendim.

Laura'nın şehirden kaçırılması sırasında Granüy'un telaşı betimlemede çok güzel açıklanmış görmeyen izleyiciye. Tabii ki bu da ikinci de çok daha belirgin bir şekilde verilmekte.

Laura kaçırıldıktan sonra bir noktada biri "Burada duralım." diyor ve "kuzeye, dağlara doğru giden yolda ilerleyin" diye de ekliyor; ama kim, kime diyor belli değil. Ben kitabı bildiğimden daha da önemlisi filmin bu bölümünü ikinci kez dinlediğimden anladım ki, Laura'nın babası beraberindeki adamları kendisinin kızıyla beraber gittiği yolun tam tersine yönlendirmişti, katili kendince şaşırtmak için. Ancak bu betimlemede belirtilmemiş. Gerçi şöyle bir ayrıntıyı da dikkate almak gerekir. Filmde görsel olarak bu sahne nasıl gösteriliyor. Ancak atlılardan ayrılan iki kişi mutlaka görsel açıdan bellidir diye tahmin ediyorum. Doğru tahmin etmişim. Bunu da ikincisini izleyince anladım. Zira ikinci betimlemede sahne tasvir edilirken bu durum netleştirilmekte.

Hana geldiklerinde hancı kadın Laura'ya kalacağı odayı överken babası, "bir dakika" der ve bir süre sonra "çok iyi" diye devam eder. Bu arada olan biten bence betimlemede ifade edilmeliydi. Muhtemelen Laura'nın babası odayı emniyet açısından kolaçan etmiştir diye düşünüyorum; ama emin olmamız sağlanabilirdi. Evet! Tahmin yeteneğim iyiymiş. Şaka bir tarafa ikinci versiyonla birlikte bu durum da açıklığa kavuşuyor.

Grenouille'yi zindandan çıkartırlarken komutanları, "Mahkûmun zincirlerini çözün." dedikten sonra zorlanma sesleri gelir ya da birileri birilerine yumruk atıyor gibi sesler; ancak bunun neden olduğu da betimlemede söylenmiyor. Hatta sonunda komutan, "Artık yeter." demektedir. Bu insanda şüphe uyandıran bir durum. Çünkü parfümün etkisiyle askerler yumuşamışlardı, bu nedenle yumruk atıyor olma ihtimalleri görmeyen izleyicinin kafasında zayıflıyor. Ancak komutan neden "artık yeter" demek gereksinimi duyar. O sesler neden o zaman askerlerin zincirleri çözerken ki zorlanmalarından mı kaynaklanıyor acaba? İşte bu tür ayrıntıların betimlemelerde belirtilmesi soru işaretlerini siliyor kafamızdan ya da en aza indiriyor film

boyunca. Filmin ikinci betimlemesinde bu durum da netleşiyor. Sanırım birinci versiyonda bir yanlış anlama olmuş görsellikte ya da tasvirde; zira ikinci filmde kahramanın parfüm şişesini askerler girdiğinde olduğu yerden aldığı ve avucunda sakladığı bildirilmekte. Yukarıda ifade ettiğim sesler, askerlerin onu tekmelemelerinden kaynaklanıyormuş. Komutanın "artık yeter" söylemi işte bu nedenleymiş.

Grenouille idama götürülürken "askerler onun üzerini değiştirirken parfüm şişesini nasıl muhafaza etti acaba; zira idam yerine at arabasıyla gittiği esnada kalabalığı etkilemek için mendile damlatırken betimlenmekte ileriki bir sahnede. Bu durum direkt sesli betimleme ile ilgili midir emin değilim? Zira filmde özellikle gösterilmemiş olabilir bu ayrıntı. İkinci versiyon betimleme ile sahne daha iyi anlaşılıyor; çünkü açıklamalar daha doğru ve net verilmekte. Şöyle ki; komutan "artık yeter" diyerek askerlerin tekmelemelerini önledikten sonra bir anda Grenouille parfüm şişesinin kapağını açar ve koku yayılır. Kokunun yayılmasıyla birlikte komutan ve askerler uysallaşırlar. Bahsedilen olay söz konusu sahnede açıkça duyulabiliyor zaten. Yumuşamış olan askerler artık bütünüyle kokunun etkisindedirler. Onu yeni kıyafetlerle donatıp parfüm şişesini de görmezden gelirler.

Tüm bunları ve daha fazlasını da ikinci versiyon betimleme ile en ince ayrıntısına kadar kavrayabiliyoruz.

Eleştirilerde son nokta, film emektarlarının okunduğu bölüm hakkında. Aynı şekilde tüm film boyunca olduğu gibi bu bölüm de birincisinde sadece ana hatlarıyla okunmuşken ikincisinde daha kapsamlı verilmiş. Hatta birincisinden farklı olarak ikincisinde sesli betimleme emektarları da sayılmış. Ancak bu ve tüm yabancı filmlerde olan bir noktayı vurgulamak isterim. Türkçe seslendirenler. Tüm film ekibi ve filmde emeği geçenler sayılırken gördüğüm zamanlardan yani çocukluğumdan hatırladığım filmlerde, özellikle yabancı filmlerde o filmi seslendirenlerin ayrı bir bölüm halinde listelendiği dikkatimi çekerdi. Bu husus artık filmlerin o bölümlerinde yok mudur yoksa sesli betimlemelerde mi gözden kaçmaktadır? Bence bu da dikkate alınmalı ve buralar da okunmalı. Çünkü biz körler film sahnelerini sesli betimlemeden başka o filmi seslendirenlerle algılıyoruz. Yani bizler için seslendirenler, bir nevi o filmin oyuncularını ve onlarla film can buluyor. Dolayısıyla tanınmaları gerekiyor.

Sonuç itibariyle anlaşılan şu ki, sadece betimlenen filmler ve diziler sayı bakımından değil nitelik olarak da mesafe kat ettiler sekiz yıllık süreçte. Artık çok daha geniş çerçevede algılayabiliyoruz film ve dizileri. Durmak yok tam gaz yola devam.

Bu yazıyı yazarken özellikle filmle ilgili çeşitli internet sitelerinden yararlandım. Bunların adlarını zikretmek isterim. Wikipedia.com, Beyaz Perde.com, IMDB.com, Unutulmaz Filmler.com, GETEM ve Sesli Betimleme Derneği.com sitelerine edindiğim bilgileri için sonsuz teşekkürler. Özellikle en geniş bilgiye ulaştığım Vikipedi sitesinin adresini aşağıya eklemek istiyorum. Belki sizler de incelemek istersiniz.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Koku:_Bir_Katilin_Hikyesi

Ortak Gerçekliğe Ayak Uydurmak

Eylem Yurtsever

eylemyurtsever@gmail.com

Geçen yazımda, görmeyenlerin işitme duyusunun dokunma duyusuna baskı uyguladığını ileri sürmüştüm. Bu kanıya varmamın en önemli nedenlerinden birisi benim işitme duyumun çok da sağlam olmaması bence. Çift engelli bir insansanız, işitme duyunuzu yeterince kullanamadığınızda dokunsal ve kokusal kaynaklara önem vermek durumunda olmanız çok doğal. Bu kaynakları az bulduğunuzda da yakınmanız da doğal olsa gerek.

Bu konu uzmanlık alanım değil; ama yaşadığım şeylerden yola çıkarak bu yazımda birkaç yıl önce yazdığım bir yazıyı ve sonrasında düşündüklerimi paylaşmak istiyorum.

Yazım:

Bir kulağı çok az duyan ve işitme cihazı kullanan bir görmeyen olarak yarı sağırlığın olumsuz yönleriyle kafanızı şişirmeyeceğim.

“İşitme kaybının olumlu yanı mı olur yahu?” diyebilirsiniz; ama ben bazı olumlu yanlarının olduğunu düşünüyorum.

Bir kere, iki-üç kişilik diyaloglarda çok zorlanmasam da, kalabalık ortamlarda müthiş bir çaba harcamak zorunda kalıyorum konuşma dışında kalmamak için. Diyaloglardaki duyamadığım tarafları tahmin etmek durumunda kalıyorum. İşte bu da pratik olmamı gerektiriyor.

Gerçi bazen tek kişiyle konuşsam da, konuştuğum kişi duyan kulağımın olduğu tarafta olmadığı zaman bile aynı durum gerçekleşiyor.

Konuştuğum insanların üsluplarını anlayıp enine boyuna çözümlemem ve bunu en kısa sürede yapmam gerekiyor.

Bir anımı anlatmak istiyorum:

İşin şakası bir yana, insanın insanların ortak gerçekliğiyle bir bağlantısı olduğuna emin olması gerekiyor bazen. İşte onun için gerçeklikle, yani insanların ortak gerçekliğiyle bir bağım olması için en mantıklı araç olan dokunma duyumu kullanmak ister hale geldim.

Çocuklukta Braille yazıyı yeterince bulabiliyordum. Onun için çocukken öğrendiğim şeyleri çok daha iyi hatırlayabiliyorum. O zamanki öğrendiğim şeyler bana çok daha engelsiz bir şekilde ulaşmışlardı çünkü.

Şimdilerde bilemediğim bir kelime olunca kırk takla atıyorum anladığıma emin olmak için. Ya da bir sokaktan geçtiğimde kulağımın duymayan tarafında da sokak ya da yol olduğunu kavrayamadığımdan zihin haritam eksik kalıyor ve ben yolu öğrenmek için normalden daha fazla zaman harcıyorum ya da eğer cevaplayan olursa soru sormam gerekiyor anlayabilmek için. Oysa dokunsal bir harita olsa bu tür bir sorunum kalmayacak.

Sözün kısası, ortak gerçeklikle bir bağınız olması da bağımsız bir şekilde sosyal yaşamda bir yer bulabilmek için çok önemli olduğundan, bunu daha rahat sağlayabilmek için dokunma duyusunu kullanan teknolojilere özellikle ihtiyaç oluyor. Aslında mesele sadece dokunsal teknolojiler değil. Bir şeyi üretirken birçok koşulun hesaba katılarak üretilmesi.

Mesela bir sıvıölçeri ele alalım: Bardağa doldurulan sıvının yeteri kadar dolduğunu haber veren araca sıvıölçer diyoruz. Birkaç tür sıvıölçer var. Bazıları sadece sesli, bazıları da sadece titreşimli. Benim örneğini vermek istediğim şey, yani bence en makbul olanı da hem sesli hem titreşimli olanı. Böylece insanlar birçok koldan doğrulanan verilerle ortak gerçekliğe ayak uydurabilmiş oluyor. Hem hiç duymayan hem de görmeyen birisi dokunsal veriyi kullanarak sonuçtan emin olurken, sadece görmeyen birisi de eğer dikkati dağınık biriye dikkatini oraya çeken daha çok veriden yararlanmış oluyor mesela.

Neticede, mesele ortak gerçeklik olduğunda: “onlar da bana ayak uydursun canım,” diyemiyorsun. Ortak bir paydada buluşmak için ortak bir gerçekliğe ihtiyacın oluyor ne olursa olsun.

Engellilerin Şahitle İmtihanı

Burak Sarı

burakburaksari@gmail.com

Yaşadığımız toplumda fiziksel bir engele sahip olmayanların, engellilere kendi kafasındakileri dayatmaları devamlı bir hale geldi. Aylarca çeşitli şekillerini eleştirdiğim ayrımcılık vakaları, tam bir kronik hastalık haline geldiği için sürekli yaşanan ayrımcılık örneklerini gündeme getirmek zorunda kalıyorum. Dergimizin her yeni sayısı hazırlanırken farklı bir şeyler işleme hissiyle doluyorum. Ancak sürekli maruz kalınan aşağılanmanın çeşitli şekilde örnekleri yaşandığından; onları işlemeyen geçemiyorum. Bu sayıda da aklımda farklı bir konu olmasına rağmen, yeni yaşanan bir olay beni yine zevkine bakmaya mecbur kaldığımız bir ayrımcılık türünü işlemeye itti. Bu örnek fazlasıyla dozajı yüksek, sadece moralimizi değil, bütün zamanımızı ve enerjimizi tüketen bir vaka. Bu satırı okuduğunuzda belki“Sen iyi misin oğlum? Hiç ayrımcılığın dozajı olur mu? Okuyucuya biraz saygı duy ve yazılarını ayık olduğun bir zaman yazmaya tenezzül et.” diyebilirsiniz. Fakat her yazımda olduğu gibi bu yazıyı, gayet dingin ve tüm dikkatimin yerinde olduğu bir zamanda kaleme alıyorum.

Evet, ayrımcılığında dozajı ve çeşitleri var. Yani ayrımcılık deyip geçmeyin, onların kendi içerisinde bir hiyerarşisi var. Ruh halimi daha fazla sorgulatmadan ve küfür sağanağına maruz kalmadan olayı şöyle örnekleyeyim. Mesela yolda yürürken bir teyzenin, “Vah yavrum, ne kadarda yakışıklıymış.” demesi yada henüz kendi evrimini tamamlayamadığının farkında olmayan bir dengesizin, “Senin sahibin nerede?” demesi bireysel bir ayrımcılık türüdür. Bu tür durumlarda, malum şahısa hak ettiği cevabı verip şutlarsın. Etkisi bir kahkaha sağanağı yada bir günlük melankoliden ibarettir. Ama dozajı yüksek vakalar yukarıda saydıklarımızı bile mumla aratır durumdadır. Bunlar genellikle kamusal içeriklidir. Şöyle ki: Anayasada eşit vatandaş statüsünde yer almana rağmen, erişilebilir bir şekilde oy kullanamamak, tüm bilgi ve yeteneğine rağmen bazı konservatuarların kapısından sınava bile giremeden geri çevrilmek gibi.

Bugün ele alacağımız konu bu türden ve artık bıkkınlık getirmiş olan iğrenç bir tutum. Evet, bütün körler kemerlerini bağlasın şimdi uçuş vakti. Hepimizi sinirden havalara uçuran bir durum. Banka, noter gibi kurumlarda yaşatılan şahit işkencesi. Bu ayrımcılık biçimi, kendi

kategorisindekilere parmak ısırtacak kadar özel niteliklere sahip. Bir kere hem kamusal hem bireysel. Kamusal çünkü Borçlar Kanunu'na göre şahit uygulaması zorunlu değilken; belli kurumlar ve hatta aynı kurumların farklı şubelerinde tavır değişikliği oluyor. Örneğin: bir bankanın şubelerinin birinde uygulanıyor, diğerinde uygulanmıyor. Bireysel çünkü çoğu zaman kurumda bile şahit istemek zorunlu olmadığı halde, ilgili personel şahit dayatabiliyor. Şimdi olayı gözümüzde canlandıralım, krediye ihtiyacınız oldu. “Bizi kendimizden çok düşünen sermaye” zaten kredi için her türlü kolaylığı sağlar. Malum ya her gün televizyon reklamlarıyla evlerimizin içine, telefonlar aracılığıyla beynimize girer. Ve hatta iş yerlerimize kadar gelerek kredi kolaylığı sağlayacaklarını düşündürürler. Siz de bu düşüncenin rahatlığıyla günümüzde zorunluluk haline gelmiş olan krediye başvurmak için kolları sıvadınız. Nasıl olsa hemen hallederim diye, iş yerinizden bir saatlik izin ve bir maaş bordrosu alarak koyuldunuz banka yoluna. Banka kapısında engellileri çok düşündüklerini kanıtlayan bir karşılamaya maruz kalırsınız. Güvenlik görevlisi işleminizi sordu ve bankanın körlere bir lütfu olarak, sıra bekletmeden sizi ilgili birime aktardı. Siz bireysel departmanındaki şık ve kibar hanımefendiye kredi çekmek istediğinizi söylediniz. Bunun üzerine, hanımefendinin sesindeki kibarlık ifadesi yerini ağlamaklı ve yapmacık, kırık bir sese bıraktı ve bir dilenciyle muhatap olurcasına size, yanınızda bir şahit getirmenizi söyledi, tabii ki öncesinde okuma-yazma bilip bilmediğimizi sormayı unutmadan. Siz bu durumun yönetmelikte olmadığını, yönetmeliğin sadece isteyenler için şahit uygulamasından yararlanabileceğini belirtseniz de, arkadaş Nuh der peygamber demez. Şahit getirmediğiniz takdirde işleminizi yapamayacağını söyler. Siz saatlerce cebelleşirsiniz. Sonuçta ya krediden umudu keser, ya şahit dayatmasına boyun eğer yada inatla mücadele ederek şahitsiz işleminizi tamamlarsınız. Yani en azından süre ve moral açısından umduğunuzun on katı yıpranacağınız kesin. On yıllardır körler, yukarıda belirttiğim örnek kurgunun şeytanın aklına gelmeyecek türlerini bizzat yaşadılar.

Bu konuyu bu sayıda ele almamın nedeni bir arkadaşın başına yeni gelen bir vakadır. Fakat arkadaşı şahsen tanımadığım için, örnekleri kendi başıma gelen olaylardan vermek istiyorum. Bir insana cinnet geçirtebilecek kadar iğrenç bu durum başıma fazlasıyla geldi. Fakat ben burada en vurucu olan dört tanesine değineceğim. Birinci örneğim, yıllar önce Garanti Bankası'nda yaşamış olduğum bir olay. Telefonla kredi başvurusunda bulunmuştum ve krediye onay çıktığına dair bir telefon geldi. Ben bankanın yolunu tuttum. Bana şahit getirmem gerektiğini söylediler.

Bende Borçlar Kanunu yönetmeliğinde şahit olayının müşterinin istediği takdirde uygulanabilecek bir yöntem olduğunu söyledim. Yetkili,“Şahit getirseniz ne olacak, şahit olabilecek kimse yok mu?” gibi saçmalıklar gevelemeye başladı. Bende, “Yönetmeliğe göre konuşuyorum ve şahit bulup bulamayacağım sizi ilgilendirmez.” dedim. Bunun üzerine, “Bizim kendi hukuk birimimizin kurallarına göre şahit getirmeniz gerekiyor. Ayrıca iki hafta önce bir görme engelli müşterimiz kredi kullandı ve şahit uygulamasını kabul ettiğini söyledi. Şahit getirmediğiniz takdirde krediyi kullanamazsınız.” dedi. Bende gerek ses tonumu, gerek fiziksel hareketlerimi sertleştirerek, “Saatlerce beklerim bende burada ya da beni hukuk biriminizle görüştürün.” dedim. Biraz sonra bana krediyi kullanılabileceklerini, hukuk birimlerinin kendi iç tüzüklerini Borçlar Kanunu yönetmeliğine göre tekrar düzenlediklerini söylediler. Hatta tüzüğün son halini de okudular. Ben kredimi çekebildim. Ama yıpranan sinirlerim, boşa harcanan saatlerim ve kredi ödemelerim (faizleriyle birlikte) yanıma kar kaldı. İkinci olayım daha hazin ve İlke'nin kalemine göre mizahi bir vaka. Bir gün işyerime postacı geldi. Şahsıma özel bir belge getirdiğini söyledi. Bende,“Tamam, nereyi imzalayacağım?”dedim. Amca gayet kendinden emin bir tavırla, “Hayır, sen âmâ olduğun için bir şahit olmadan teslim edemem.” dedi. Yahu amcaya yönetmeliği anlatıyorum, anlamıyor. “Ara şefine sor” diyorum yok. Yirmi dakika falan cebelleştik. Sonunda dedim ki, “Amca kâğıt nerede?,”“Burada” diye elime doğru yönlendirdi kâğıdı. Bende elinden çektim aldım. Kâğıdı o bir tarafından tutuyor ben bir tarafından. Bağrıışmaları duyan bir arkadaş geldi. Olay büyümesin diye şahit oldu. Böylece amca muradına ermiş oldu. Üçüncü örneğim bir noter vakası. Noterde bir işim olduğu için iş yerime sabah bir saat gecikeceğimi söyleyerek izin aldım. O zaman özel sektörde çalıştığım için izin problemi yaşanıyordu. Neyse ben sabah notere gittim ve günün kâbusu. Şahit olmadan işlem yapmayız. Durumu anlattım ve yarım saat cebelleştim. Bunun üzerine kendilerinden sorumlu olan kişinin gelmediğini, o gelince belki kabul edilebileceğini söylediler. Yapacak bir şey yok. El mahkûm iş yerini arayarak iznimi uzattım ve başka bir notere gittim. Orada hiçbir sorunla karşılaşmadan işimi hallettim. Diğer noterde yaşadığım durumu anlattım. Onların şahit dayatmasının suç olduğunu belirttiler. Son örneğim olayın bittiği yer: eller gider Mersin'e biz gideriz tersine diye bir atasözü var ya, tıpkı bu duruma uyuyor. Biz şahit dayatmasından bıkmışken, bu seferde, köre kredi vermiyoruz olayı çıktı. Maaşımı aldığım Halk Bank'a kredi için başvurmaya gittim. İlgili bölüm, “Siz mi çekeceksiniz?” dedi. Bende “Evet” dedim. Görme engellilere kredi vermediklerini söyledi. Olaya ne kadar tepki göstersem de tavırları değişmedi ve güvenlik

yoluyla kapı gösterildi bana. Bunun üzerine bankanın genel müdürlüğüne telefon açtım ve yapacak bir şeyleri olmadığı yanıtını aldım. Bu konu hepimizin bildiği üzere, gruplarda da fazlasıyla tartışıldı. Hatta imza kampanyası yapıldı ama değişen bir şey olmadı. Körler Federasyonu'nun bankalar ve noterler birliğinden almış olduğu,"Kullanıcı istemediği takdirde şahit uygulamasına zorlanamaz." yazısını bankanın şube müdürüne götürdüm. Aldığım cevap: Türk filmlerinden fırlayan bir ses tonuyla, "Benimde görme engelli yakınım var" ve dalga geçer gibi "Siz yasaları benden iyi biliyorsunuz." oldu. Öyle ya, adamlar köre kredi vermiyoruz diyecek kadar kendilerini aşmış. Ben şahide zorlanamaz belgesi götürüyorum.

Tüm körlerin kâbusu olan bu durum biran önce çözümlenmeli. Bu duruma maruz kaldığımızda dayatmayı kabul etmemek çok önemli. Direttiğimizde yüzde doksan galip çıkabiliyoruz. Bununla birlikte, engelli örgütler tarafından Bankalar Birliği ve Noterler Birliği'nin kararı ilgili kurumlara ulaştırılmalı. Sanırım bu konunun kesin çözümü, bu tarz dayatmalarda bulunan personele yaptırım uygulanması. Yaptırım uygulayacak mekanizmalardaki yetkililerde genellikle, toplumdaki engellilere yönelik önyargıyla kodlandıkları için; bu iş başka başka baharlara kalacak gibi. Yinede bu işin çözümü körlerin dirayetiyle olacaktır. O zaman ne diyoruz; çok eğleneceğiz.

ABD’de Engelli Yüksek Öğrenim Öğrencisi Olmak II

Deniz Aydemir Döke

daydemird@gmail.com

Geçen ay tam işin heyecanlı kısmında kalmıştım. Hemen kaldığım yerden devam ediyorum. Mülakattan sonra ikinci bekleme dönemi başlıyor, bu bekleme dönemi biraz daha heyecanlı oluyor; çünkü mülakata çağrıldığınız için kabul almak konusunda umutlanıyorsunuz. Bu beklemenin ne kadar süreceği bölümden bölüme değişir. Benim başvurduğum bölüm, başvuru sürecini çok yapılandırılmış bir şekilde yürüttüğü için ben mülakattan iki hafta sonra sonucu öğrendim. Nerede ve ne halde öğrendiğim ve neden doğru düzgün sevinemediğim tamamen başka bir hikâye.

Biraz Amerika’daki yüksek eğitim sürecinden bahsetmek istiyorum. Burada eğitim paralı, öyle böyle değil, babası kendisine gemicik değilse bile ne bileyim son model araba falan alamayanların, kendi kendilerine karşılayabilecekleri bir miktar değil. Yabancı öğrenci olduğunuzdan ödemeniz gereken miktar da artıyor. Türkiye’den buraya burslu gelmenin yolları da var tabii. Bu burslar genelde bağlayıcı oluyor ve eğitiminiz bittiğinde ülkenize dönüp, yurtdışında burslu okuduğunuz sürenin iki katı kadar zorunlu hizmet yapmanız gerekiyor. Ben bu burslara başvurmadım. Bağlayıcı oluşu korkuttu beni. Eğer sosyal bilimler üzerinde mastır yapmak istiyorsanız genellikle kendi ülkenizden burslu olmanız ya da kendi eğitim masraflarınızı kendiniz karşılamanız gerekiyor. Doktora yapan öğrenciler bilime katkı veren kişiler olarak görüldükleri ve esasında bölümlerin amelesi oldukları için, doktorada işin rengi değişiyor. Eğer doktora yapacaksanız yine ülkenizden bir yerlerden burslu olmanız başvurduğunuz bölüme kabul almanızı kolaylaştırır. Ancak benim gibi hem çulsuz hem burssuzsanız, sizi kabul eden hocanın ya da bölümün eğitim masraflarınızı karşılaması gerekiyor. Bu durumda bölüm veya sizi kabul eden hoca, sizin harç ücretinizi yatırıyor, size iyi kötü bir asistanlık işi veriyor ve sağlık sigortanız da ödeniyor. Kampüs içinde yarı zamanlı bir iş bulup çalışmak, bölümünüzün ya da hocanızın gerekli parası olmadığı için kendi ders ücretinizi bir süre karşılamak da bazı doktora öğrencilerinin izlediği yöntemler arasında. Ben Türkiye’den burs almadığım için tüm masraflarımı benim bölümüm karşılıyor. Bu nedenden ötürü uluslararası öğrencilerin özellikle sosyal bilimlerde (bu bölümler endüstriden nemalanmadığından) kabul

alması zor. Eğer sosyal bilimlerde de, benim gibi psikoloji/psikolojik danışma gibi alanlardan mezunsanız, doğrudan doktora kabul almanız daha da zorlaşıyor; çünkü buradaki programlar akredite ve doktora adaylarının belli dersleri almış olması ve belli saatte süpervizyon altında danışma yapmış olması gerekiyor. Maalesef Türkiye’deki programlar bu konularda biraz zayıf. Ben Türkiye’de doktora derslerimi tamamlamıştım; ama burada doktora başlamadan önce mastır düzeyinden tekrar ders aldım.

Bu kadar altyapı yeter. Nihayet ğrenci olma kısmına geldik. Engelli ğrenciyseniz ve makul uyumlaştırmaya ihtiyaç duyuyorsanız, yapmanız gereken ilk şey okulunuzun engelli ğrenci biriminin internet sayfasından, engelli öğrencilerden nasıl bir belge istendiğini öğrenmek. Benim okulum görme engeli bulunan öğrenciler için bir form hazırlamış. Bu formda görme engelli öğrencinin tıbbi durumu ve ne gibi uyumlaştırmalara ihtiyaç duyuduğu yer alıyor. Ben bu belgeyi alabilmek için o doktor benim bu doktor benim dolaştım. İlk önce, birimin sayfasından doktorumun doldurması gereken formun çıktısını aldım. Görme kaybım retinitis pigmentosadan kaynaklandığından bir retina uzmanına gittim. Güzel güzel muayenemi yaptı doktorum; gözüme damla damlatıp, muhtemelen artık sayılı düzeyde kalmış retina hcrelerime falan baktı. Neyse kısa keseyim de aydın havası olsun. Muayenenin sonunda doldurulması gereken formu sevgili doktorcuğuma verip ıktım. Bir hafta kadar sonra posta kutumda bulunduğum form imzalı değildi. Doktor görme keskinliğim falan gibi tıbbi bilgileri doldurmuş, uyumlaştırmalarla ilgili soruları “az gören uzmanı dolduracak” diye belirterekten geçmişti. Hayda, bir de az gören uzmanına gidiyoruz şimdi. Az gören uzmanları tıbbi doktor değiller ama görme konusunda doktora yapmış kişiler, yani optometri alanında doktora yapmış, hasta görebilen; ama tıbbi müdahale yapamayan kişiler. Bu kişiler genellikle görme kaybı bulunan kişinin, kalan görebilme kapasitesiyle yapabileceklerini arttırmak üzerine uzmanlaşmışlar. Söz konusu kişilerin elinde az görenler için çeşitli araç gereç örneğin büyüteç, çeşitli gzlk, kapalı devre televizyon (CCTV) gibi şeyler var. Aslında ben artık pek az gören sayılmadığımdan, bana göre pek bir şeyi yoktu adamcağızın elinde. Az gören uzmanı olan doktor, benimle birlikte formdaki soruların üstünden geçti. On dakikalığına muayene odasından ofisine geçerek formu doldurup bana verdi. Az gören uzmanı, retina uzmanımdan daha çok memnun etti beni diyebilirim. Tıp fakültelerinde, o zavallı insancıklara ne yapıyorlar da, bu kişiler bir çeşit sosyal delzyona girip, hastalarına bir zmeden çok nesne gibi davranmaya başlıyor bilmiyorum. Neyse

ben doktorlara taş atmayı bırakıp tekrar sürecime dönüyorum. Görme engelli olduğumu gösteren raporum elime geçince, okulun engelli öğrenci biriminden randevu aldım. Bundan sonraki süreç üniversiteden üniversiteye geçişebilir. Birimdeki danışmanla görüşmem toplam bir saat kadar sürdü. Bu görüşmede benim için uygun olan uyumlaştırmalara karar verdik ve ben birimin hizmetleri konusunda aklıma gelen soruları sordum. Hemen oracıkta benim için hazırlanan uyumlaştırma mektuplarını basıp bana verdi. Birde okulun engelli öğrencilerine ve engelli öğrencilerin de okula karşı olan sorumluluklarını içeren bir belge imzaladım. Sonrasında bu kişi beni birimdeki başka insanlara yönlendirdi.

Birimde başka kimlerle görüştüğümü anlatmadan önce, bu bireysel uyumlaştırma mektubunun ne olduğundan bahsetmek istiyorum. Bu mektupta öğrencinin engeline ya da engellerine göre ne gibi kolaylaştırmalara sahip olması gerektiği yazıyor. Mektubu engelli öğrenci birimindeki danışman imzalıyor, kaç ders alıyorsanız o kadar da mektup basılıp size veriliyor. Sizin göreviniz bu mektupları derslerine girdiğiniz hocalara götürüp imzalatmak ve sonra geriye engelli öğrenci birimine döndürmek. Benim kuruluş aşamasında yer aldığım ve 9 ay boyunca çalıştığım Engelsiz ODTÜ Birimi'nde de bu sistemi uyguluyorduk. Uyumlaştırmalar sınavlarda ek süre, ayrı bir yerde sınav olma, sınavın büyük puntuyla basılması, bilgisayar ortamında sınav olmak, okuyucu ve yazıcı yardımıyla sınav olmak, ders notlarının size erişilebilir bir şekilde verilmesi, ders kitaplarının ve diğer dokümanların erişilebilir hale getirilmesi gibi kişinin engeline, ihtiyacına ve beceri düzeyine göre belirlenen yöntemler. Öğrenci her dönem, her dersi için ayrı ayrı bu mektubu almak ve hocalarına imzalatmak durumunda; aksi halde hak iddia edemez. Ben de söz konusu mektubu alıp dersine girdiğim üç hocama imzalattım, engelli öğrenci birimine teslim ettim.

Birimde diğer kişilerle de görüştim demiştim ya, bunlar sınavları düzenlemekten sorumlu kişi, not tutucu hizmetinden sorumlu kişi, teknoloji desteği sağlayan kişi ve kitapları erişilebilir hale getiren kişi. Eğer sınavlara ekran okuyucu ya da okuyucu ve yazıcı yardımıyla girecekseniz, bu sınavlara birimin ilgili odasında girebiliyorsunuz. Dikkat dağınıklığı ya da başka nedenlerden dolayı tek başına sınav alacak kişiler de bu odada ya da odalarda sınava girebiliyor. Sınavınızdan belli bir süre önce birimden odayı rezerve etmeniz gerekiyor. Sonra birim dersin hocasıyla iletişime geçiyorsunuz ve o sizin için sınavı erişilebilir hale getiriyor, size

belirlenen gün ve saatte oraya gidip sınavınızı almaktan başka yapacak bir şey kalmıyor. Okuyucu ve yazıcı da birim tarafından ayarlanıyor. Not tutucu hizmetinden sorumlu kişi, aldığımız derslerin notları, burada şirketler not tutma hizmeti sağlıyor, zaten bu tutulan notların içinde var mı diye bakıyor. Genelde yüksek lisans derslerinin notları bulunmuyormuş. Bir sonraki aşamada, öğrencinin dersinin hocasıyla konuşup, eğer hocada notlar varsa kendisiyle paylaşmasını istiyor. Eğer hocanın elinde de ders notları yoksa birim not tutma şirketinden hizmet satın alıyor, şirketten birisi ya da duruma göre sınıfınızdan bir öğrenci sizin derslerinizin notlarını tutup, şirkete elektronik olarak teslim ediyor. Size notları şirket gönderiyor, böylece not tutan kişi ve kendisi için not tutulan öğrenci muhatap olmuyor ve engelli öğrencinin gizliliği korunmuş oluyor. Biz buna benzer bir sistemi yine Engelsiz ODTÜ Biriminde uyguluyorduk, engelli öğrenci ile aynı dersi alan birini, öğrenci asistanı olarak not tutması için görevlendiriyorduk. Not tutucu notları birime, birim de notları öğrenciye iletliyordu. Sanırım sistem halen bu şekildedir. Teknoloji hizmetini sağlayan kişiden bir destek almadım. Not tutucu ve sınav hizmetlerinden de faydalanmadım. Kitapların erişilebilir hale getirilmesi için Penn State’de kütüphane bünyesinde ayrı bir birim var. Bu birim hem ders kitaplarını hem de kütüphane kaynaklarından okumak istediklerinizi erişilebilir hale getiriyor. Uzun öğrencilik hayatımda, kaynak erişimi konusunda bu kadar rahat olduğum bir başka dönem daha olmadı. Ders kitaplarınızı satın alıp, faturasını engelli öğrenci birimine veriyorsunuz. Engelli öğrenci birimi hangi kitapların erişilebilir hale getirileceğini kütüphanedeki birime bildiriyor. Kütüphane özel bir veri tabanında, bu kitapların olup olmadığına bakıyor, yoksa yayıneviyle iletişime geçiyor, eğer o da işe yaramazsa, sizden kitabın basılı halini istiyor ve cildini ayırdığı kitabı tarayıp erişilebilir hale getiriyor. Kitaplarınız ne formatta isterseniz o şekilde size iletiliyor. Bu kitapları erişilebilir hale getirmek üniversiteden üniversiteye değişiyor. Daha önce belirttiğim gibi, doktora başlamadan önce uzaktan eğitim (online) yöntemiyle Adams State Üniversitesi’nden bazı dersler aldım. Oradaki engelli birimi bana kitapları ya bahsettiğim veri tabanından bulduğu gibi (örneğin ünitenin içinde tablo 1 buraya gelecek diyor, ve tablolar da ünitenin en sonunda öylece duruyor) ya da yayınevinden aldığı gibi, hiçbir erişilebilirlik çalışması yapmadan gönderdi. Penn State’in Penn State’i de dönüştürdüklerinde tablolar olması gerektiği yerde, grafikler veya şekiller de tanımlı geliyor. Henüz istatistik dersi almadım, sayısal veri ve fazlaca görsel olan bir kitabı nasıl dönüştüreceklerini bilmiyorum.

Doktora seviyesinde derslerin işleyişi farklı, söz konusu uyumlaştırmalara ihtiyacım olmadı hiç. Derslerde arkadaşlarım bilgisayarlarıyla not tutuyor ve benimle de notlarını paylaşıyorlar. Hiçbir dersimin sınavı yok, o nedenle de sınav ile ilgili olabilecek bir uyumlaştırmaya ihtiyaç duymadım. Bol bol ödev yapıyorum. Bir dersim uygulama dersi, onda da bölümün kliniğinde İngilizce psikolojik danışma yapıyorum. Klinikte kullanılan program maalesef erişilebilir değil. Bu programda her psikolojik danışma seansından önce danışanların doldurdukları ölçeklerin sonuçlarına bakılıyor, seans notları tutuluyor ve haftalık danışma saatleri takip edilebiliyor. Ben seans notlarımı Word belgesine yazıyorum, danışanlarımın ölçek sonuçlarına klinik görevlilerinden biriyle bakıyorum ve kendi haftalık programımı kendim tutuyorum. Bunun dışında bir erişilebilirlik problemi yaşamadım. Burada da bütün okullar aynı kalitede hizmet sağlamıyor; ama en azından hangi okula giderseniz gidin bir makul uyumlaştırma hakkınız oluyor ve kitaplarınız iyi kötü bir şekilde erişilebilir hale getiriliyor. Burada uluslararası öğrenci olmak bazı şeyleri etkiliyor; örneğin üniversiteye başlayan diğer görme engelli öğrenciler devletin sağladığı bağımsız hareket uzmanlarından yardım alarak kampüsü öğrenebiliyor; ama biz yabancı öğrenci olduğumuz için devletin sağladığı hizmetlerden faydalanamıyoruz, tüm öğrenciler için olan oryantasyon programları engelli olmaktan doğan özel gereksinimlerimize cevap vermiyor. Sorunları bir şekilde kendi sosyal ağınız aracılığıyla çözüyorsunuz. Ben biraz daha kendimi toparlayınca, engelli uluslararası öğrencilerin yaşadığı sorunların çözülmesi yönünde bir gündem oluşturmayı deneyeceğim. Bir gelişme kat edebilirsem sizlerle de paylaşırım. Umarım bu yazı ABD’de uluslararası kör bir öğrenci olmakla ilgili biraz fikir verebilmiştir sizlere. Herkes için erişilebilir, hakların iltimas olarak görülmediği, kimse tarafından suiistimal edilmeyen, herkesin öğrenmek için eşit imkân ve fırsatlara sahip olduğu bir eğitim hayaliyle sizlere veda ediyorum.

EŞİT ERİŞİLEBİLİR ENGELSİZ Eğitim...

Elif Emir Öksüz Ohio'dan Bildiriyor

Elif Emir Öksüz

elifemiroksuz@gmail.com

Hatırlarsanız dergideki ilk yazımda, uzunca bir yazıyla NFB'nin nasıl bir örgüt olduğunu ve neler yaptığını anlatmıştım. Yine o yazıda, bundan sonra sık sık NFB'den bahsedeceğimizi ve burada olup bitenleri size aktaracağımızı belirtmiştim. Her ne kadar Zeynep temmuz ayında gittiği fantastik ulusal NFB kongresinden bahsettiyse de, o günden bu güne bu konuyla ilgili benden hiç ses çıkmadı. İşte şimdi sazi elime aldım. Bu ay için bambaşka bir yazı hazırlamıştım aslında. Bir iki küçük düzenlemeden sonra hazır olacaktı. Fakat 31 Ekim - 2 Kasım tarihlerinde katıldığım NFB Ohio kongresi bir kaç adım öne çıktı ve anlatmaya değer bir hal aldı. Durum böyle olunca da, taze taze haberleri vermek adına diğer yazıyı şimdilik rafa kaldırdım.

Bu yıl NFB Ohio kongresine ikinci defa katıldım. İlkine katıldığımda Amerika'ya geleli henüz iki ay bile olmamıştı. Sudan çıkmış balık gibiydim ve konuşulanların neredeyse yarısını anlamıyordum. Aradan geçen sürede hem İngilizcem epeyce gelişti, hem de aylık toplantılar sayesinde NFB'ye daha aşına hale geldim. Bu yüzden bu yılki kongre çok çok daha verimliydi. Bu yılın benim için ayrıca bir önemi daha vardı. NFB Ohio şubesi tarafından üç öğrenciye verilecek bursa başvurmuştum ve kongreye bursu kazananlardan biri olarak gidiyordum.

Kongreden önce biraz bu burstan ve benim için anlamından bahsedeyim. NFB Ohio şubesi her yıl üç öğrenciye burs veriyor. Burslar NFB tarihinin önemli bazı isimlerinin anısına veriliyor. Burslara uluslararası öğrencilerin başvuru yapıp yapamayacağı herhangi bir tüzükle düzenlenmemiş, fakat kısıtlı kaynaklardan önce kendi halkını yararlandırma ve bu ülkede yaşayacak ve NFB'ye katkıda bulunacak insanları faydalandırma gibi bir bakış açıları olduğunu da gizlemiyorlar. İlk başta çok şansım yokmuş gibi görünse de, bu bursa başvurdum. Oldukça teferruatlı bir başvuru süreciydi; transkriptler, niyet ve referans mektupları ve elbette başvuru formu. Kongreden bir iki ay önce bursu kazandığımı haber verdiler ve kongreye katılmam gerektiğini söylediler. Bu harika bir şeydi doğrusu. Çünkü ilk gittiğim kongreyi çok sevmiştim ve bu sefer bursiyer olarak gidecektim. Kongrenin gala yemeğinde bursiyerlere sertifikaları takdim ediliyor, ve kimin hangi bursu aldığı yani kaç para alacağı açıklanıyor. Burs komitesi bu

son kararı vermek için, üç bursiyerle kongre boyunca vakit geçiriyor. Bu sebeple komite ve diğer bursiyerlerle öğle ve akşam yemeklerinde bir aradaydım. Harika insanlar ve bursiyerlere geleceğe açılan bir kapı gözüyle baktıkları kesin. Kendimi müthiş özel hissettiğimi itiraf etmeliyim. Binlerce kilometre öteden gelmiş, kırık İngilizcesiyle kendini kısmen ifade edebilen bir yabancı olarak, sadece bursu almakla kalmayıp, komite tarafından en yüksek bursa layık görüldüm. Alacağım para elbette beni mutlu etti, ama bundan çok çok daha özel olan şey pek çok Amerikalı öğrencinin önüne geçip bu bursu alabilmektir. Galada yaptığım konuşmada orada bulunan herkes dergimizi tanıdı. Onlara EEEH'nin ne anlama geldiğini anlattım. Dokuz aydır hiç ara vermeden, tamamen gönüllülüğe dayanarak dergimizi çıkardığımızı ve giderek genişleyen harika bir ekibimiz olduğunu paylaştım. Arada bir okyanusun öte yanına ulaştıklarını bilmek, birilerinin bir yerlerde haklar için mücadele ettiğini duymak, salondaki herkesi çok mutlu etti. Bütün konuklar EEEH ailesine kocaman alkışlar gönderdiler. Yazarlarımızdan okuyucularımıza kadar herkes, bir grup Ohio'lu kör aktivist tarafından sevgi ve saygıyla selamlandı.

Şimdi burs işlerini bir kenara bırakıp, kongrede neler olup bittiğinden bahsedeyim. Önce kongre erişilebilirliğini aktarayım kısaca. Kongre programı elbette braille, büyük punto ve dijital olarak hazırlanmıştı. Programın başında otelin körcül tarifi de mevcuttu. Tüm oda kapılarının kalıcı olarak braille ve kabartılmış rakamlarla etiketlenmiş olduğunu söylemeye gerek yoktur herhalde. Braille olmasa da, kabartılmış Latin alfabesi ve rakamlarla, her koridorun başında sağdaki duvarda, o koridorda hangi oda ve salonların yer aldığını gösteren levhalar vardı. Uzun uzun yazıyı okumak pek mümkün değil ama oda numaralarını 100 ile 150 arası gibi kısaca belirttikleri için, hangi koridorda olduğumu anlamak çok kolaydı. Bunun dışında otel personeli eğitilmişti. Tabak getirdiğinde neyin nerede olduğunu saat yönleriyle belirtiyor, oda servisi hiç bir eşyanın yerini değiştirmeden odayı temizliyordu. Bu ince düşünülmüş küçük ayrıntılar gerçekten hayatı kolaylaştırıyordu. Tıpkı 2012 yılındaki ilk Ohio kongremde olduğu gibi, bu yıl da braille okuyamadığım için kendimi çok eksik hissettim ama en azından bu sefer rakamları okuyabiliyordum.

Kongrenin genelini üç temayla özetleyebilirim: Birincisi tüm üyelere iyi birer aktivist olmaları için bir yıl yetecek motivasyonu sağlamak. İkincisi Başta Ohio olmak üzere, NFB bünyesinde ve

körlükle ilişkili konularda neler olup bittiğinden haberler vermek. Üçüncüsü de NFB'nin 2015 yılındaki 75. doğum günü için organize olmak.

Bu yıl Ohio kongresinin özel konuğu, yıllarca ulusal düzeyde NFB başkanlığı yapmış avukat Dr Maurer'dı. Ekibi ileriki mücadeleler için motive etmek konusunda oldukça başarılı bir performans sergiledi. Sık sık NFB'nin kazanımlarını vurguladı. Neden NFB benim için önemli, ya da neden NFB'deyim temalı bir kaç konuşma da buna katkıda bulundu. Ayrıca NFB şarkılarının, müzik terapisi öğrencisi Kaiti'nin gitarı eşliğinde hep bir ağızdan söylenmesi de mücadele ruhunu pekiştirdi. Bu şarkıları dinlerken hep Özgürlüğün Ritmi grubunu düşündüm. Bütün üyelerden, kapanış oturumunun sonundaki şarkıya bastonlarıyla eşlik etmelerini istedim. Bu fikre bayıldılar ve seneye Özgürlüğün Ritmi grubunun şarkılarını duymak istediklerini söylediler. Bütün salon baston sesleriyle inlerken, herkes "Yaşasın NFB" tadında bir şarkı söylüyordu ve ben kalbim sizlerle, bedenim Ohio'da, bir ayrışma haliyle, körlüğün ortak mücadelecisi tutumundaki birleşme hali arasında gidip gidip geliyordum.

Neler olup bittiğinden haberler verme faslına geçelim şimdi de. Konferansın pek çok alandan konukları vardı. Ohio kütüphanesinin körler birimi sorumlusu gelip, ne gibi yeni hizmetler olduğunu ve geçen yıldan bu yıla tutulan bazı istatistikleri aktardı. Senatör yardımcısı ki devlet yönetiminde senatör önemli bir adamdır, gelip taleplerimizi dinledi. Yine devlet kanalından sayılabilecek biri, Ohio Engelli Hakları biriminden bir konuk, engelli hakları ile ilgili bilgi paylaştı ve hizmetlerini aktardı. Charles Bonet Sendromu yaşayanlar, gelip bu sendromun nasıl bir şey olduğunu paylaştı. Hayatımda duyduğum en ilginç görme durumlarından biri olan bu sendromu da bir başka yazımda uzun uzun anlatmayı planlıyorum.

Şimdi sıkı durun, bomba haber geliyor, KNFB reader çok yakında Türkçe destekli olacak. Yani Türkçe metinleri de okuyacak. Uygulamanın iki ay kadar kısa bir süre içinde hayata geçeceğini, Dr Mauer benim salondaki varlığımdan habersiz biçimde tüm katılımcılarla paylaştı. Her ne kadar e-postalarımıza dönüş alamasak da, kampanyamızın sonuç verdiğini görmek harika ve olağanüstü motive edici. İstemek her şeyin başıdır. Ayrıca detaylı bir KNFB reader tanıtımı da yapıldı. Tanıtım iPhone 5S ile yapıldı. Uygulama hayranlık uyandırıcı derecede başarılı ve hızlı. Çok sayfalı doküman fotoğrafı çekebiliyorsunuz ve her sayfa yaklaşık 2 saniye içinde hazır

oluyor. Hazırlanan metinleri e-posta yoluyla paylaşabilir ya da kaydedebilirsiniz. Ayrıca KNFB reader bir çeşit pdf dönüştürücü işlevi de görüyor. Diyelim ki e-posta ekinde bir pdf var ve okunmuyor. Birlikte aç deyip, KNFB reader aracılığıyla belgeyi işleyebiliyorsunuz. Epeyce reklam yaptıktan sonra, biraz da 75.yıldan bahsedeyim. Aslında henüz pek birşey yok. Tüm hazırlıklar temmuzdaki büyük kongre için. 75 temalı kompozisyon yarışmaları, organizasyon ve etkinlik planlamaları yapılıyor. NFB Ohio 75 kişiye sponsor olarak temmuzda Orlando'daki kongreye götürmeyi planlıyor.

Bunlara ek olarak ilk akşam harika bir Beatles anma gecesi yapıldı. Rock and roll yapan bir grup tüm gece Beatles şarkıları söyledi. Gerçekten harika müzik yapıyorlardı. Beatles ile ilgili minik bir belgesel gösterimi ve grupla birlikte seyahat eden bir ekip elemanının katılımıyla gece daha da anlamlı hale geldi. Gecenin asıl amacı organizasyona para getirmektir. Konser biletleri halka açık satıldı ve düzenlenen açık arttırma ile de hatırı sayılır bir para elde edildi. Biraz braille UNO oynadım, bolca sohbet ettim ve eğlendim. Son olarak da, tam konferans bitmeden önce yapılan çekilişlerden birinde NFB şarkıları CD'si kazandım.

Bol eğlence, çokça motivasyon ve enerji, güzel anılar, yeni dostluklar, geleceğe dair umut, kafamda Türkiye için projeler ve yapılan ve yapılabilecek güzel işlerin heyecanı ile eve döndüm. Döner dönmez de taze taze bu yazıyı yazdım. Daha çok yolumuz var baylar bayanlar, dünyadaki bütün körlerin de öyle. Ama ne demişler "felsefe yolda olmaktır". Bu yazıyı okuyanlara bir şarkı armağan etmek istiyorum. Lütfen benim için Duman'dan Senin Gibi adlı şarkıyı dinleyin. Orijinalde bir aşk şarkısı olan bu parçayı dinlerken birlikte verdiğimiz mücadeleyi ve yoldaşlığımızı düşünün.

Not: Bu yazıyı yazdıktan üç gün sonra KNFB reader Türkçe oldu. Bazen her şey çok çabuk oluveriyor.

Sakatlar Hakkında Doğru Bilinen Yarım Yamalaklar

İlke Çeperli

homoibretus@gmail.com

Sevgili ibrettaşlarım ve ibret olmayan arkadaşlarım,

Çoğu internet sitesinde, “Körlere Nasıl Davranmalıyız?”, “Sağirlara Su İçirmenin 10 Altın Kuralı” veya “Özel Gereksinimlilere Pasta Yedirme Rehberi” gibi abuk yazılar yer alıyor. Ben de her zaman olduğu gibi yapılmaması gerekenler yerine yapılması gerekenleri ibretçe anlatacağım. Öncelikle sakatlar hakkında doğru bilinen yarım yamalak inanış ve tespitlerden bahsedeceğim ve sonrasında da bir davranma kılavuzu oluşturacağım.

Girişi kısa tutalım, işte doğru bilinen yarım yamalaklar

1) “Özürlüler cennete gidecekler, kendimizi onlara sevdirecek bizi de aldırırlar.” : İşte bu inanış en tehlikeli olanıdır. Bazıları var ki bundan ne hesap tarifeleri ne grafikler çıkarıyor. Bir köre yardım etmek 70 şehit sevabı veya bir sakatla 40 adım yürümek cennette bir ağaç kazandırıyormuş. Arkadaşlar biz cennet vaadi almadık, kimin nereye gideceğine Allah karar verecek. O yüzden kurcalamayın. Ama üzülmeğin cennette kırk ağacınız olmasa da size Manisa Kırkağaç Köfte ısmarlayabiliriz, ibret tesellisi.

2) “Âmâların hafızası kuvvetlidir, kulakları müthiş duyar, ön çapraz bağları hiç yırtılmaz.” : Geçen gün bir profesör bana 780 sayfalık kitabı ezberletmeye kalktı, nasıl kurtuldum anlatamam. Hayatımızın her alanında soyut düşündüğümüz için size öyle geliyor. Kulak meselesi de, gören insanların gözleri için harcadığı kapasiteyi körler kulaklarına harcadığı için kulakları iyi duyuyor. Kulak bizde en güçlü duyu organıdır. (Hem kör hem sağirlar var oraya şimdi girersek iyice karışır konu.) Ha, ön çapraz bağlarına gelince, gayet yırtılıyor onlar.

3) “Sevcan Teyze’nin 3 yaşındaki topal kızı okuma bilmiyor, o halde hiçbir sakat okuma bilmez.” : Bu genelleme kulağa biraz gerçek dışı gelebilir ama cidden böyle genellemeler yapılıyor. Muhtar Osman’ın kör oğlu yemek yapmayı bilmiyor diye Hatice Abla çay demleyemez diye bir şey yok. Bu iki kişinin hamaratlık düzeyinin farklı olmasının farklı nedenleri var. (ataerkil toplum yapısında cinsiyet farkı gibi) Bir sonraki madde de bununla ilgili.

4) “Size körler okulunda baston öğretmiyorlar mı, niye bazıları bastonsuz yürüyor?” : Ah bir anlayabilsek... Bu benim en sevdiğim sorudur. Körler okulunu veya rehabilitasyon merkezini birer sakat fabrikası veya torna atölyesi olarak kodlamaya en güzel örnektir. Bu bağımsız hareket

sorunsalı bizim ayrıca değindiğimiz bir konu. Ama soruya şöyle bir cevap verebiliriz: Okuldaki matematik hocasının çok iyi ders anlatması tüm öğrencilerin 100 alacağı anlamına gelmez. Aynı şekilde her sakat kendisini aynı düzeyde yetiştirmiyor.

5) “Sakatlar evden dışarı çıkamazlar, çıksalar da yalnız çıkmazlar.” : Genelde yalnız çıkarım ama çıkmayanlar da var. Sorunu sakatlarda değil de yollarda arasanız? 10 karış kaldırımı çıkabilen akülü sandalye icat etmektense kaldırımları rampalasanız ya da daha basiti kaldırımlara araba park etmeseniz ve güya bunu önlemek için konulmuş mantarlar yüzünden zor anlar yaşamasak nasıl olur?

6) “Sakatlar asosyaldir.” : Keşke buna sadece ağzımla gülsem... Pek çok farklı ve ilginç hobisi olan arkadaşlarımız var. (Kitap okumaktan bahsetmiyorum.) Bisiklete binen, (bkz: tandem türü bisikletler), dalış yapan, hatta resim yapan kör arkadaşlarımız var. “Körler tiyatro yapamaz.” diyerek ajitatif filmlerdeki kör rolünde bile gören insanları oynatıyorlar, “Yürüyemiyorsan paintball oynayamazsın/Sağırısan go-kart’a binemezsin.” diyorlar, körleri sinema ve tiyatro salonuna almıyorlar, eee? Başka ne olacaktı bu ülkede?

7) “Sakatlar çok pozitif, kendiyle barışık, kendileriyle dalga geçebiliyorlar.” : Ben niye kendimle dalga geçeyim, manyak mıyım ben? Ayrıca neye küstük de barıştık? Sakatlık bizim için (istisnalar mevcut) kötü bir durum değil ki. Bu yüzden kendimize kızgındık da yüzümüz gülünce affetmiş mi olduk? Benim gözümün renkli olması da kör olması da benim için aynı değerde özelliklerdir.

8) “Şu kaldırımda görme engelli çizgileri var yaaa, neden sarı biliyo musuuuun? Görme engelliler sarı rengi görebiliyoouoo.” Ben bu cümleyi iki üniversite öğrencisinden duydum; Nişantaşı Üniversitesi değil canım, bildiğin Beykent. Onun bastonla hissedildiğini ve sarı olmasının sadece bir renk seçimi olduğunu söylememe gerek var mı?

Bu doğru bilinen yarım yamalaklardan sonra bir de davranma kılavuzumuz var.

Sakatlara Davranma Kılavuzu

Bu kılavuz, toplumun acıdığı insan Homo İbretus yani bendeniz tarafından hazırlanmış olup, toplumun ve sakat nüfusunun geneline aykırı olan “kompleksli” sakatları kapsamaktadır. Ben ve ibrettaşlarım birer çamaşır makinesi olmadığımızdan, kılavuzumuzun formatı da standartlardan biraz farklı. Önemli noktaları ve yapmanız gerekenleri başlıklara bölmeden maddeler hâlinde sıralayacağız.

1) Öncelikle bir sakata çocuk muamelesi yapmanız, siz istemeseniz de konuşmalarınıza yansımakta ve bu da bizi tabiri caizse deli etmektedir.

Örnek: “Eeeveeeeet, şimdi şu sandalyeye şööööyle güzelce oturuyoruuuuuz, ellerimizi masanın üzerine koyuyoruuuuuz, garson abi geliceeeeeek, mama söyleeeeeez.”

2) Aynı şekilde cahil ya da idiyot muamelesi görmek aşırı agresifliğe neden olmakta ve saç diplerimizden buharlar çıkmaktadır.

Örnek: Ben: Bakar mısınız, ben 50’lik bira istiyorum.

Garson: İçki olan bira mı? (YORUMSUZ)

3) Ayrıca kırdığımız her potu alttan almanız ve katılmanız bile her fikrimizi onaylamanız çok can sıkıcı. Farklı fikirler duymaktan ve eleştirilmekten incinmeyiz.

4) Yolda yürürken, sağ elinizle sağ kolumuzu, sol elinizle de sol dizimizi tutmaya çalışırsanız muhtemelen düşeriz. Bu durum tamamen dengemizi kaybetmemizle ilgilidir, sakat oluşumuzla değil. Kolunuza girsek yeter.

5) Körlük bulaşıcı değil, kolumuza girmeden önce ameliyat eldiveni takmayın! Topal biri çocuğunuzla aynı sınıfta paylaşınca çocuğunuzun bacağı incinmez. Üst katınıza otistik çocuğu olan bir aile taşındığında apartmanı sel basmış gibi paniklemedenize gerek yok.

6) Körler pijama giyer, sağırklar ayran içer, dilsizler kumpir yer, felçliler müzik dinler. Bunda şaşırarak bir şey yok.

7) Tüm sakatlık türlerindeki insanlar iletişim yeteneğine sahiptir. Bizimle ilgili merakınızı bize sorarak giderin, yanımızdakine sormayın.

Örnek: “Çayına şeker alır değil mi bu?” (Bu, insanlar için değil eşyalar için kullanılır desem neye kızdığımızı anlarsınız sanırım.)

8) Konuşan bir telefon veya saat gördüğünüzde irkilmeyin. Onlar kutsal değil, sadece teknoloji geliştirdi. Onlar biz körler için tasarlanmış sesli cihazlar yahut okuyucu programlara sahip. Sizin gözünüzle/kulağınızla/bacaklarınızla yaptığımız işleri yapmak için biz farklı yöntemler kullanabiliriz. Bunu unutmayın.

9) Körler için her şey Braille veya bastondan ibaret değil. Baston şeklinde su bardağı ya da kabartma harflerle yazılmış muska diye bir şey yok.

10) Ayrıca, sosyal sorumluluk projesi adı altında abuk fikirler üretmeye kalkmayın. (Kör nüfusunun artmasını önlemek için bastonların ucuna prezervatif takma kampanyası gibi.) Bizi ilgilendiren bir projede size katkıda bulunmaktan memnun oluruz.

11) “Mecidiyeköy otobüsü geçti mi?” sorusu yeryüzünde konuşulan hiçbir dilde “Bana para verin.” anlamına gelmez. Bunun farkına varmak için Urducadan Finceye tüm dilleri bilmeye gerek yok, bizim de Türkçe konuştuğumuzu bilin yeter. İhtiyacımız olan şey para değil o da ayrı mesele.

12) Bizim bilgi ve ilgi sahibi olduğumuz tek konu sakatlığımız değil. Sizin sorularınıza nezaketen cevap veriyor, bilmek istediklerinizi anlatıyor, hatta yer yer uzatıyor olabiliriz. Ama bu, bizimle başka şeyler konuşamayacağınız anlamına gelmez.

13) Espri anlayışımız “Ben böyle şey görmedim höhöhö” değil. En azından benim değil. Sadece bu şakalar sayesinde medyatik sempatik olanlar var evet ama hepimiz böyle değiliz.

14) Sokakta eylem yapan bir sakat grubu gördüğünüzde İŞİD gelmiş gibi davranmayın. Sizi doğramak gibi bir niyetimiz yok, hakkımızı aramak için sesimizi duyurmak istiyoruz sadece.

Bunun gibi daha onlarca maddeyi özetleyecek bir maddeyle kılavuzu bitirmek isterim. En önemli madde bu, bizim doğaüstü varlık değil sıradan insanlar olduğumuzun bilincinde olun. Böylece hem bizimle iletişim kurmak sandığımız kadar zor olmayacak, hem de “eşit, erişilebilir, engelsiz dünya”yı birlikte kurabileceğiz.

Sosyal mesajımı da vererek yazımı burada bitiriyor ve son olarak da “Kılavuzu Homo İbretus olanın, burnu aktivizmden kurtulmaz.” diyorum.

Körlük ve Dilencilik

Merve Karakol

mervekarakol@msn.com

Değerli okurlar merhaba,

Sizlere, biraz benden biraz da körlükten ve körlük algısından bahsetmek istiyorum. Görmemi ve yürümemi sekiz yıl önce kaybettim ve MS hastalığımın dolayısıyla yıllarca pek çok zorlukla mücadele ettim. Yirmi yaşına kadar, eğitimimi normal okullarda yaptığım ve çevrem de ona göre şekillendiği için körlerle hiç tanışma şansım olmadı. Bu yüzden gören biri olarak, körlerin sadece enstrüman çalan, kabartma yazı bilen ve derneklerle okullara gelip, müziğini icra ettikten sonra bağış toplayan kişiler olduğuna inanırdım. Ta ki görmemi kaybettikten üç sene sonra, kör bir arkadaşla tesadüfen tanışana kadar...

Bu konuşmamızda, şok üstüne şok yaşadığımı itiraf etmeliyim. Aslında kör olmanın ne eğitime, ne de kendini geliştirerek kimseye ihtiyaç duymadan yaşayabilmeye engel olduğunu gördüm. Öncelikle bizler için sesli kütüphanelerin olduğunu ve konuşan saatle rahatlıkla zamanı anlayabileceğimi öğrendim. Tanıştığım kişinin Açık Öğretim Fakültesi'nde halkla ilişkiler okuduğunu duymanın, benim gibi daha engeline alışmamış ve o üç senesini sadece müzik dinlemeyle geçiren biri için ne kadar inanılmaz ve hayret verici olduğunu anlayabilirsiniz. Tabii burada, aynı zamanda yürüme yetimi de kaybettiğimi düşünürseniz, kabullenme sürecimin uzunluğunu da doğal karşılayabilirsiniz.

Körler kütüphanesi olan Türgök'e kaydımı yaptırdıktan sonra, istediğim kitaplar haricinde sayın Engin Albayrak'ın bilgisayar için ekran okuyucusu olan Jaws programının kullanımını içeren cd'si ile karşılaştım. Ağzım resmen açık kaldı desem abartmış olmam. İstedğim kitapları bir kenara bırakıp eğitim cd'sini dinlemeye başladım. Jaws programına hâkim olduktan sonra, eğitim hayatıma kaldığım yerden tekrar başladım. Geç de olsa lise sonu dışarıdan bitirip, üniversiteye kayıt yaptırdıktan sonra adalet bölümünü bitirdim. Şu anda ise uluslararası ilişkiler son sınıftayım.

Görmemi kaybetmeden iki yıl önce gelen kör arkadaşlar org çalıp dilenci gibi ellerimize zarf tutuşturmasalardı, ben de kaybolan yıllarım için hayıflanmamış olurum. Başka bir sürü de görmeyenleri benim sandığım gibi işe yaramayan, evden çıkmayan ve gününün tamamını sadece enstrüman çalarak geçiren insanlar olarak algılamazdı. Bu algının değiştirilmesi için, her iki değer de arasında köprü kurulması gerektiğine inanıyorum. Körlerin yalnız müzikle uğraşan bireyler değil, kitap okuyabilen, işine bağımsız bir şekilde bastonuyla gidebilen hatta evlenip çocukluğa karışabilen, yeri geldiğinde anne ya da baba, yeri geldiğinde de kendi işinin patronu olabildiğini düşünüyorum. Görmeyen bireylerin insanlara aktif olarak bunları göstermeleri gerektiğini savunuyorum. Belki de bir görme engellinin hayatını bağımsız olarak sürdürebildiğini görenler, görmesini kaybetmiş kişilere anlatarak, başka bir görmeyenin hayatını değiştirmesine yardımcı olabilir.